

P A R A D I G M A T A

GRAMMATICAE ALBANORUM MEDIAE CALABRIAE

ex -textibus novissimis pagi Marcidusiae

Iosephus Th. Gangale

collegit notulisque praedidit

PREFAZIONE

Questi "paradigmata", in un primo tempo, furono concepiti da Giuseppe Gangale come appendice ai "Textus Arberiscae Marcidusiae" ed al rispettivo Glossario. A mano a mano, vi si aggiunse altro materiale e, vista la mancanza di un mezzo sistematico ad uso del "Kjondyr" di Crotona, nacque l'idea di farne una piccola grammatica staccata.

All'autore non fu concesso il tempo di portare a termine l'opera, cioè di dare una forma definitiva a tutti i capitoli. Nel trascrivere in bella il suo manoscritto, ho cercato di completare le lacune, laddove mi è stato possibile, aggiungendo ulteriori esempi trovati nel materiale di Marcedusa e di altri paesi AMK.

Rimane sempre un lavoro incompleto come, inevitabilmente, ogni grammatica, ed in modo speciale una che purtroppo si deve fondare su di una lingua in fase di scomponimento. Lo affido a Enrico Ferraro, che gentilmente si è assunto il compito di curarne, fra l'altro, la fotocopia. **Questo tentativo potrà così servire di base ad un gruppo di lavoro formato da insegnanti e studiosi di tutti i paesi AMK, che lo completeranno ciascuno con le forme del proprio idioma.** Ne potrebbe nascere una grammatica comparata delle parlate AMK.

M.Gangale

INDEX	pagina
Praefatio	3
Bibliographia	5
Notae	7
De Declinatione	
Declinatio prima	12
Declinatio secunda	
Declinatio tertia	28
Declinatio quarta	32
Nomen adiectivum	30
Adiectiva numeralia	43
Pronomina personalia	44
Determinativa	51
Possessiva	
Demonstrativa	53
Interrogativa /relativa	54
Indefinita	54
Verbum activum	63
praesens indicativi	65
imperativus modus	69
imperfectum indicativi	75
aoristus	76
praesens coniunctivi	77
imperfectum coniunctivi	78
optativus	78
futurum periphrasticum	79
conditionalis	80
durativum Verbum	80
medio-passivum	83
praesens indicativi	84
praesens coniunctivi	85
imperativus	87
imperfectum	88
aoristus	93
Participium	93
Infinitum	94
It. "gerundio"	97
Adverbia	98
Praepositiones	
Coniunctiones	

PRAEFATIO

- A. Hae "paradigmata" - ut titulus ait - a TAM (Textus Arberisci Marcidusiae) excerpta sunt. TAM ex parte dialogica constat plurimarum adnotationum magnetophonice impressarum ex annis ante 1963 in Kjo. vitta et transcriptione servatarum. Istarum parte in TAM non comprehensa uti ergo potest ad "paradigmata" nostra complenda.
- B. Ty dhomburaty e Zhotit Kristi. Textus huius "Passionis" a me seriori tempore transcriptus translatio est ex Passione AMK 3 (vide Gluha 1, edit. 1 et 2). Textus sic exstitit: Antonius Arcurius, Arberiscus Venae Graecorum (i.e. AMK 3) natus, qui hanc Passionem vetustis Galabriticis manuscriptis adiuvantibus confecit, testibus Marcidusiotibus propriam linguam ad legendam ineptis alta voce perlegit et illi, propria dialectu dictatam lectionem volventes, megaphonicae machinae praesenti repeterunt. Hanc fontem optimam ad complenda paradigmata opinor esse, tametsi ex methodo conficiendi huius textus aliquid originale extare nequivit.
Passio haec in vitta et in textu phototypice multiplicato in Kjonstyr reperitur.
- C. Textus "Ngjalori gkilluhsy toony" (Gluha 4) eadem methodo eodemque discipulo adiuvante, ex aliquo texto a me ad hoc paedagogicum finem confectum exstitit. Antea, mulier quaedam Rosa Tallarico, hyperdemotice locuta est, postea Vincentius Prestia, eodem pago natus (hyper)critico sensu praeditus revisit. In Kjonstyr ambae versiones servantur.
- D. Colloquia mea cum Vincentio Prestia aestate 1968 vero brevia, sed linguae causa optima, magnetophonica vitta et transcriptio mea in Kjo. servantur.
- E. Glossae singulae (circiter 300) in colloquiis una cum Vincentio Prestia, Xaverio Prestia et Onofrio a me aestate 1973 collectae in Kjonstyr servatae.

Veteriores adnotationes dialectus AMK traditae non esse videntur.

De dialectu AMK 7

et de eius relationibus cura aliis hodie extantibus dialectis AMK in praefatione ad TAM quidquid requires. Hic tantum breviter repetitur; dialectum hanc raultas isoglossas et variantes isophonas et isomorphas offerre partis conservatricis sermonum AC (id est pars cisneaethana a Pharo visa) usque ad extremam etiam nunc exstantem dialectum AMK 2, et paucas (sed multi pretii) isophonas cura parte transneaethana communes.

Post obitum linguae Arberiscae in pagis Arietta, Cotronei, Belvedere, Scandale, Papanice et separationem a parte cisneaethana, pars transneaethana novas variantes degredienti natura propriis veteribus adiunxit. Ne horum sermonum investigator, cisneaethanas comparans, hodiernis differentiis horum elusus errate iudicet, aliqua superstites testimonia transneaethana ab annis 1888/1890 tradita passim hic in margine citantur.

Regulae legendi

dialectum hanc Marcidusiotem huic libello tantum de paradigmatis agentis non pertinent. Aliquid de phonetica in praefatione TAM lector benevolus reperiet. Hic adjiciatur vero de alternatione quantitatis vocalium in declinatione. Subsumendae sunt in dialectu Marcidusiae, ut valde recte Radha de dialectu eius subsumebat (vide praef. ad MLS 1836) tres quantitates:

bboor	nix
bbóora	nix illa
bboresy	nivis illius

Superlonga in usu hodierno tantum in emphase aut in exitu sententiarum auditur: est autem longa facta; longa (quae in dialectu natalis Radhae nunc brevis facta est) manet in AMK 7 longa, brevis manet brevis.

Differentia quam Radha mirabili constantia inter schwa 1 et schwa 2 in scriptis suis signavit (y -v, aut-u-v) et quae in dialectu sua a multis annis evanuit, vivit et viget in tri- aut quadrisyllabis in AMK 7; schwa 1 in exitu verbi (sicut in AMK 6) tendit vocalis plena fieri quam profanus sicut clausam o percipere solet. Piget signo proprio in hoc libro non praedidisse.

BIBLIOGRAPHIA

- Nicholaus Ketta, Grammaticae arberiscae quae supersunt circiter anno 1750. ASK (Albanske Samling, Kongelige Bibliotek K[^]benhavn)
- Camillus Rada, Grammatica albanese (id est Arberisca altae Galabriae). De hac adhuc non reperta grammatica Camilli (poetae fratris) vide praefationem ad {Silosum 1836 (ante annum 1834)
- Demetrius Camarda, Compendio di grammatica albanese. Haec adhuc inedita grammatica (non aequivocanda cum "Grammatologia" 1864 eiusdemauctoris) optime redacta est, sed syricretismo linguistico panalbanico inclinat (post annum 1865). ASK.
(Camilli nepos, Hieronymi poetae filius), Grammatica albanese (id est: Arberisca Galabriae altae, praesertim secundum Machiae dialectum) 1870. A critica illius temporis non unanime iudicata, e.g. benevolens Benloew, severus Schuchardt fuit.
- Hieronymus Rada, Sulla grammatica albanese (id est: de grammatica Arberisca Galabriae altae, praesertim secundum Machiae dialectum). Melius redacta quam Josephi grammatica, sed philosophematibus repleta. 1890 (?)
- Andrea Dara<> Fragmenta grammaticae Arberiscae secundum usum pagi Palatii Hadriani Siciliae, Ms.Bibl. Centri Gottologici Graeco-Arberisci Crotonensis (nunc: Università della Calabria).
?)
- Librandi Vincenzo, Grammatica albanese, Mediolani 1896V Librandi consilium optimum fuit Calabro-Arberiscis grammaticam secundum linguam Varibobae poetae offerre, sed Librandio doctrina methodusque necessariae defuerunt. kius opus permultis erratis repletum et nullius pretii linguistici eg
- Hieronymus Rada, Fragmenta grammaticae Arberiscae secundum Machiae dialectum quam Rada postremis annis aetatis suae in scola Sancti Demetrii docuit (ante annum 1900). Haec disiecta membra in bibliotheca Academiae Cosentinae anno 1955 reperi composuique, illis studere mihi tempus defuit.
- Josephus Rada,
- J.Th. Gangale, Grammatik der gesprochenen Sprache des nordkalabrischen arberischen Dorfes Shin Mitri (id est: Sanctus Demetrius Coronaeorum). Ms.195
Lingua Sancti Demetrii et eius "fractio"
Machiae grammaticarum radianarum suprapraefatarum fundamentum fuit. Inquisitionem hanc mea de lingua vulgari vivente istorum pagorum in cepi et compievi ut revisionem grammaticarum Radae patris filiique.

J.Th. Gangale, Ciò che è vivo di Rada grammatico, Ms. 1965.
 Mitiori iudicio adversus Radam compulsus, excerptii ex grammaticis radianis composuique in unitatem tantum quod etiam nunc pretii est.

J.Th. Gangale, Paradigmata grammaticae linguae Marcidusiae 1970

Manuscriptum huius libelli ut appendix altera textuum Arberis-
 corum Marcidusiae (TAM) confectum est ad praebendam paradigmatico
 materiem morphologicam in TAM contentam. Egestas carentiaque
 tantummodo cuiusdam descriptivae grammaticae Arberiscae Medio-
 calabrensis ad usum "Studii Arberisci Crotonensis" praefatam
 materiem per se ipsam sine TAM festine edere suadet. Origines
 ergo operis et methodus congerendi eius lectori patefaciunt
 opusculum hoc nec grammaticam proprio sensu constituere nec omne
 discibile de lingua Marcidusiae exaurire voluisse. Fontes
 glossarum in hac grammatica usarum facillume, nostro "Glossario
 Marcidusiae" adiuvante, in paragraphis TAM reperiendae erunt.

Dum in TAM quaeque glossa scripta est ut testes linguistici eam
 protulerunt (id est cum omnibus variantibus) in hac ad alumnos
 dicata Grammatica tamen aliquam formam (sed non absolute nec
 non consequenter) persequitur quam nunc Angli "standard"
 appellant. Hoc valeat praesertim prò mora C-^) vocalium et
 consonantium in generi et in specie prò "schwa" finali quae in
 TAM saepe sub varia forma (-o, -u) eclipsatur.

Animadvertite etiam glossas in hoc libello citatas ex prima re-
 dactione "Glossarii" excerptas esse. Tempus enim nobis defuit
 ad utendam (ad grammaticae beneficium) divitiorem collectionem
 materiei quam ad augendum glossarium serioribus annis (post
 annum 1963) peregrimus.

J. Th. Gangale

NOTAE

ALLK	Arberisci Calabriae Altae
AMK	Arberisci Calabriae Mediae
AMK 2	Zzangkarona italice Zangarona
AMK 3	Viina Vena di Maida
AMK 5	Gharrafa Caraffa di Catanzaro
AMK 6	Andali
AMK 7	Marcidhuuzha Marcedusa
AMK 9	Shinikoghi S.Nicola dell'Alto Carfizzi
AMK IO	Karfizzi Pallagorio
AMK 11	Puheriu Arberisci Siciliae
AS	Fialja e Andalit, Hafniae 1964
Andali	Dr.Antonio Blandino, transcriptor Puheriotes
Bland.	aliquorum capitum Evangelii Matthaei in linguam Marcidusiae translatorum.
	Ty Dhamburaty Zhotit Kristi, lingua Marc.(ras.)
Dna.	Eugenia Battaglia, testis Marcidusiae
E.B.	Eragmenta etimologica, Soveria Mannelli (CZ) 1979
Frag.	Bibliotheca Centri Glottologici Graeco-Arberisci
Kjo.	(Kjondyr i Arbyresh) Evangelium Matthaei (ms.)
Mt.	Ngjalori i gkilluhes joony, Catanzaro 1965
Ngja.	P.Ant.Onofri, testis Marcidusiae
On.	Saverio Prestia, testis Marcidusiae
SP	Textus Arberisci Marcidusiae, Hafniae 1979
TAM	Vincenzo Prestia, testis Marcidusiae
V.P.	Franciscus Vona/Philomena Shumbata, test.Marcid.
Vo.-Shumb.	

Manuscripta in Bibliotheca Universitatis Cosentinae reperiuntur.

DE DECLINATIONE

Lingua Arberisca in textibus Arberiscis Mesocalavritibus Marcidusiae testata

quattuor declinationes nominum substantivorum
tres casus (Nom., Gen.-Dat., Acc.)
tria genera (masculinum, femininum, neutrum) et
duos numeros (singularis et pluralis) patefacit.

Unaquaeque declinatio indeterminata aut determinata esse potest: quamobrem octo paradigmata in toto extant. Desinentia genitivi-dativi singularis declinationes inter eas, ut sequitur, distinguuntur

Tabula declinationum
 singularis

declinatio	casus	indeterm.	determ.
I.	N.	- ; -y	-a
	G.-D.	-je	-esy
	A.	ut N.	-(è)ny
II.	N.	-iχ(y)	-i
	G.-D.		-it(y)
	A.	ut N.	-(i)ny
III.	N.	«.-	-u
	G.-D.	-ux(y)	-ut(y)
	A.	ut N.	-(ù)ny
IV	N.-A.	—	-yt(y)
	G.-D.	-(i)χ	t)-it(y)

Animadvertite criterium empiricae partitionis cuius signum relevans desinentia nominativi sing. determinati est. Compara :

-a -i -u -yty

Tabula declinationum

pluralis •)

declinatio	casus	indeterm.	determ.
I.	N.-A.	-y -a -e - -era	-ty -yty -aty -ety -eraty
	G.-D.	(e) ve	(e)vety
II.	N.-A.	-e -a -χ (=i)	-ety -- -aty -- -χ(v)-ty -ty
	G.-D.	(e)ve	(e)vety
III.	N -A	-jyχ (e) ve	-ty -(ty) ty (e)vety
	G D. -	-era	-eraty
IV.	N .A		
	G -	-erave	-eravety

D

*) a M.Gangale

Lingua arberisca declinatione indeterminata utitur post pronomina, numeralia cardinalia, indefinita et in omnibus sentiis ubi sensus substantivi in quaestione sicut indeterminatus percipitur.

In declinatione determinata articulus semel (in enclisi) aut bis (in proclisi et enclisi) utitur. In proclisi articulus determinatus utitur in relativa positione tantum. Formae eius in dialectu Marcidusiae superstites sunt tres:

i = gr. o e = gr. y ty = gr. to

in nominativo singulari. In reliquis casibus amborum generum et numerorum forma communis ty est.

Nomen substantivum determinatum signum declinationis suae non solum in exitu suo (sub forma ecliptica aut patente) fert sed etiam ab condeterminantibus encliticis et procliticis in sententia comitatur.

Si substantivo (in sententia determinando) nec adiectivum (sub forma specificante casus genetivi) sed verbum aut nihil sequitur, articulus procliticus tamen praefigendus est; e.g.:

Kushy arruu ? Jati i Petritty ? - Jo, i bbiiri (i Petritty) id est: Quis adiit ? Num Petri pater ? - Non (adiit pater, sed) filius.

Articulus ergo procliticus (qui lingua scripta separatim scribitur) ut condeterminans appellari potest, id est determinans una cum articulo enclitico (qui lingua scripta una cum - in sententia - sequenti substantivo scribitur), in exemplo citato: i bbiiri (= i bbiiry-i = ille filius-ille; gr.: o vios o; danica lingua vet. : han sonn-en (<han).

Huis complexui (i bbiir-i) rursus "i" (ergo tertia "i") sequi oportet, sed tantum ante substantivum genitiva specificante forma. Animadvertite: etiam ante adiectivum attributivum quidquid tertius condeterminans articulus occurrere videtur, sed hic de pseudophaenomeno agitur, quia tertius condeterminans non substantivo in quaestione, sed sequenti adiectivo pertinet:

i bbiiri i vikyrh = filius ille / ille parvus

sic legendus est: i bbiiri / i vikyrh; non (sicut exemplum superius)

i bbiiri i / Petritty = ille filius ille / Petri illius.

quare: i bbiiri i Maresy Ngja. Pag. 29 e bbilja e Petritty

Si ambo exempla in unum coniciuntur, formulam hanc obtenitur:

i bbiiri i / Petritty / i vikyrrh

= ille filius-ille, ille / Petri illius / ille parvus

aut:

i bbiiri i / Petritty ty vikyrrh

= ille filius-ille, ille / Petri illius illius parvi

Alia exempla:

Nominativus sing.det. "absolutus"

bbiiri filius ille

zhygkoi iugum ille

Nominativus sing.det. "relativus"

i bbiri i/kushyriut tiimy

i zhygkoi/i mpyschoony ty kjévety

Animadvertete prò multis una tantum:

Traductio latina nominum (substantivorum determinatorum/ adiectivorum) Arberiscae linguae a priori deficiens semper erit (latina lingua vero nec articulo praefixo, nec suffixo, ut graeca et aliae linguae utitur) nisi unicuique nomini citato formae pronominis demonstr. "ille" adfigantur vel praefigantur. Has principio tractatus huius vero figimus, postea tamen brevitatis caussa figere negligimus.

Lector benevolens quapropter admonetur quod abest adesse existimare.

DECLINATIO PRIMA

Nominativus singularis indeterminatusNomina feminina1) sine desinentiaa) in e exiens:

fakje	facies
llulle	flos
ddelle	ovis
nuse	sponsa

b) cum vocali tonica longa (-ee, -ii)

ve e	ovum
voree	aquilo
follee	nidus
stupii	domus
myrii	maestitia, ira
dhii	capra

2) desinentia cum vocali semitice "schwa" appellata
et albanice auxilio "y" transcripta:

aany	latus
ddiity	dies
mbeesy	filia frat./sor.
shally	coxa
eery	ventus
ddaardhy	pirum
fillety	folium
gkrinjy	iuba
gjirpoory	acus
kallivy	palearium
kumbuly	prunum
llopy	vacca
vatry	focus, caminus
zhomyr	cor
kokjy	baca
kukuty	harundinis species
kjerry	carrus
kjimy	pilus
llipushy	scida
thirrimy	fragmentum, mica

alia exempla vetustiorum substantivorum indeterminatorum
femininorum quae cum "schwa" desinunt:

bbooty, bbuky, ddegky, ddoory, komby, moly (mool) motry,
ondyry, pik(k)y, udhy (uudh), zhonjy, zzopy.

Deminutiva in "zhy" exeuntia:

vashyzhy	puella
konyzhy	imago (sacra)
ççikyzhy	lampyrida
ullyzhy	<i>podea</i> , limbus
honyzhy	luna

Nomina aliquarum dierum hebdomadis:

e hoony	lunae dies
e ényty	Iovis dies
e promyty	Veneris dies
e stuuny	Saturni dies
e ddiely	dies dominicus

Themata olim in nasalem exeuntia, nunc, rhotacismi causa, in -r;

veer(y)	vinum
femur	foemina

3) Nominativus antiquus singulari

gkrua	mulier
ree	nurus

Nomina masculina

Rariter nomina secundum genus naturale masculina in hac declinatione occurrunt, e.g.:

taty	pater (meus)
llally	avunculus (frequentius: ^r ungkuly)
Zhepy	Iosephus

Nominativus singularis determinatus

Nomina feminina

-a

fakja (<fakjea)	facies (illa)
nusa (<nusea)	sponsa (illa)
voréa	aquilo (ille)
stupia	domus (illa)
dhia	capra (illa)
veera	vinum (illud)
ddiita	dies (ille)
shalla	coxa (illa)
kumbula	prunum (illud)
llopa	vacca (illa)
vatra	focus (ille) acus
gjirpora	(illa)
aryzha	vespa, apis (illa)
vàshyzha	puella (illa)
kjerra	carrus (ille)
kokja	baca (illa)
ddiela	dies dominicus (ille)

Nominativus antiquus singulari determinatus in -ja exiens:

gkraja (indet.: gkrua)	mulier (illa)
reja (indet.: ree)	nurus (illa)

In vetustiore linguae usu determinatio -ja frequentius occur-
rebat, sed nunc tantum haec duo nomina hac uti videntur.

Nomina masculina

tata
llalla
Zhepa

Exemplum: gkilluha (det.) joty osht ngy gkilluhy (ind.) ççy prett si
ngy thik. (TAM, 65)

Genitivus-Dativus singularis indeterminatus | -je

nuseje	sponsae	njy zzohy - (iter 30.6.63)
bboteje	cretae	me rogjeny - (TAM I 83)
ddoseje	suis	bbiri - (TAM § 75)
udheje	viae	

Animadvertete

Suffixus indeterminans genitivi = -je est (non eje); vocalis -e- in complexu -eje antiquior exitus vocalicus nominativi primae declinationis est qui in contactu suffixi genitivi indeterminati denuo patet, e.g.:

facies = fakje	facies illa = fakja (<fakjea)
sponsa = nuse	sponsa illa = nusa (<nusea)

Genitivus ergo indeterminans horum nominum: fakjeje, nuseje sic dividendus: fakje~je, nuse-je.

Genitivus-Dativus singularis determinatus | -sy

ddellesy	ovis (illius)	i bbiiri i ddellesy i
dhiesy	caprae "	bbiiri i dhiesy
gkrishesy	picae	
naatesy	noctis	te gjimis naatesy (.TAM § 103)
llopysy	vaccae	bisht e - (Frag.p.124) teeri
		ja friny - (Frag.p.124; e
		bbilja e - (TAM § 60)
ndrikulesy		
Shummyriisy		
tatesy	patris	(TAM § 96)

Stereotypum: udhesy udhesy = pyr udhesy (TAM § 84)
 ansysy ansysy (VP 68,37)

Animadvertete : Usus decadentis linguae hodiernorum temporum adversus genitivi substitutionem cum "romanica" periphraasi (praepositione KA plus nominativo) inclinatur et tantum prò dativo determinato -sy desinentiam servat. Supra dictum vero non solum in prima declinatione sed etiam in reliquis declinationibus fit.

Genitivus partitivus

Genitivus partitivus sine casus signo est (in omnibus declinationibus; e.g.:

njy zzopy drhu (TAM § 63) njy

zzopy peteky (Andali p.5) ççyddo

zzopa kukuty (TAM § 68)

njy rroozh kumbuly (Andali p.7)

ngky ççiky zhboory (TAM § 74) njy

theesy gkruur (TAM pag.38)

Accusativus singularis

indeterminatus: sicut nominativus, e.g.

preeva njy komby (TAM § 54)
 bboxa njy triesy (TAM § 72)
 me nçiku kripy (TAM § 45)
 e bbonjyny bbuky (TAM § 57)
 vahety vuzzy me veery (Frag. p.87)

determinatus: | -ny

bbukeny	panem (illum;
ddeenv (<ddélleny)	ovem (illam)
dditeny	diesi
dhédheny	taedam
fakjeny	faciem
karpiteny	tegumentum cubilis, stragulum
kókjeny	folliculum (purisj bacam
kripeny	sai
kumbóreny	campanam, tintinnabulum
réjeny	nurum
rogjény (ind.rogjee)	urceum
tateny	patrern
veereny	vinum
zzopeny	partem
stupieny (stupiin)	domum

exempla: me tatyny (TAM § 74)
 me rogjény (TAM § 83)
 mirh vuzzeav (TAM § 17)
 stierixymy fareny (TAM § 6)
 ja vuura kripeny (TAM § 21)
 ata ngrenjyny shalleny (Ngjal. p.19)
 e ka ljaary fakjeny (TAM pag.36)
 kemi voony karpiteav (TAM § 82)
 kemi marry dhédheny (TAM § 82)
 bbienjyny bbukenv te furri (TAM § 89)
 ppy ty kjethinv ddéneny (TAM § 84)
 ka pulla kamy veeny (TAM § 126)

Nominativus-Accusativus pluralis

<u>speculum</u>		indeterminatus		<u>determinatus</u>
oxytona		stupii		stupii-ty
schwa (athemat.)	-y -a	ddiit-y		ddiit-yty
vocalicus		motr-a		motr-aty
		-e kukut-e		kukut-ety
syllabicus	-era	tat-era		tat-eraty

1) cum nudo themate; ut singularis indet. (non ut sing.det.j (aut schwa))

<u>indet.</u>		det.		
dhii		dhiity		caprae(caprae illae)
follee		folleety		nidi
ve e		veety		ova
aany		aanyty		latera
mbeesy		mbeesyty		nepotes (fem.)
ddiity		ddiityty		dies
shally		shallyty		coxae

2) cum -a; ut singularis det.

indet.		det.		
argkooma		argkomaty		novales
aryzha		aryzhaty		vespae, apes
fialla		fiallaty		verba
ddardha		ddardhaty		pira
komba		kombaty		pedes
llopa		llopaty		vaccae
vadhyzha		vadhyzhaty		sorba/sorbi aucup.

3) cum -e:

indet.		det.		
kokje		kokjety		bacae
kukute		kukutety		harundinis species
kjerre		kjerrety		carri
kjime		kjimety		pili
thirime		thirrimety		fragmenta, micae
llulle		llullety		flores

4) pseudo-nom. plur. masc. cum -era/-eraty

(proprie dieta desinentia nom.plur. nominum neutrorum IV. declinationis)

<u>indet.</u>		det.		
tatera		tateraty		patres

5) indet.	gkraa	gkraaty	mulieres (s.gkruaj
	dduary	dduaryty	manus (s, ddoory)
	reja	rejaty	nurus (s, ree, reja;
	(g)krishory	(g)krishoryty	forfex

Accusativus pluralis ut nominativus

Exempla:

ndzierixymy ddi argkooma (TAM § 72)
 vraany ddi dhii (TAM § 14)
 pritti ma i math skulli zzohety (Mr. 26,65)
 me shallyty (TAM § 126)
 me vetulaty (supercilia) (TAM § 69)
 ruaja ljopytty (TAM § 7)

Animadvertete

- 1) -zh- (desinentia sing.deminutivi feminini) in AMK 9-11 tantum jacturae schwa vocalis causa "s" fit (AMK: vadhyzhy ■ sorbus aucuparia; AMK 9-11 vadhyzh>vadhys). Sed ante vocalem -a (signum plur.indet.) denuo patet: vadhyzha.
- 2) -ty finalis (id est signum plur.det. etc.) non tantum in AMK 7 sed etiam in omne AMK cisneaethano saepe ut -tty profertur. Regula uniformis scribendi adhuc non imponitur.
- 3) Nomina masculina primae declinationis quae hodie (analogice) secundum desinentiam neutrius pluralis -era proprium nominativum plur.indet. formant, in typo determinato nunquam -eratty, sed -eraty patefaciunt.

	<u>Genitivus-Dativus</u>	
<u>indeterminatus</u> :	-ve <u>pluralis</u>	-ve(ty)
zhonjeve	determinatus:	dominis / -arum
puljave		gallinis / -arum
rrushave	zhonjeve(ty)	uvis / -arum
	(ad rrush-puljave(ty)	IV)
	rrushavef(ty) vide	
	etiam decli.	

exempla:

Vuri uju puljyve ! (Andali p.9) ja

japymy puljavety (Andali p.33)

pressy ddegka dhiive (Andali p.35)

rrombyty (racemi; e rrushave (TAM § 47)

Animadvertete

Nomina oxytona I.declinationis in nominativo singulari indeterminato in -ii desinentes habent in omnibus casibus (amborumque numerorum) nullam -e- in desinentia, e.g.:

stupii	N.sing./plur.indet.	domus
stupiisy	G.D. sing.det.	
stupiiny	A.sing.det. I.	
stupiity	plur.det.	
stupiivety	G.D.plur.det.	

ergo non: stupiesy etc, sed AMK 5 (contra AMK 7) antiquum diphtongum -ie- servare videtur.

Exempla:

shiiny stupiiny (TAM § 17)

te stupi(e)ty (TAM § 16)

billesty stupiiny (TAM § 50)

dhiity na veeny te vresta (TAM § 47)

késhymy dhiiny (TAM § 4)

DECLINATIO SECUNDA

Nominativus singularis

1) cum exitu "schwa"

-i

det.

indet.	ddeemy	det. deemi	(iuuencus)
	froony	frooni	(thronus, sella)
	katundy	katundi	(vicus;
	panagjiry	panagjiri	(forum)
	kopisty	kopisti	(hortus)

radices palato-velares *)

indet.	krikjy	det. krikji	(crux)
	kazzikjy	kazzikji	(capella;
	sindukjy	sindukji	(arca;

cum (in plurali) variabili radice:

indet.	shurbeesy	det. shurbesi	(res)
	theesy	thesi	(saccus)

cum plurali sigmatico:

indet.	iily	det. ili	(stella)
--------	------	----------	----------

2) sine exitu "schwa"

det. -i

indet.	bburh	det. bburri	(vir)
	trim	trimi	(puer,
	taiuur **)	taiuuri	(catillus)
	qhadhiuur	qhadhiuuri	(asmusy)
	gkjllist **)	gkillisti	(digitus)
	kiiel	kiieli	(caelumv)
	ddiel	ddieli	(sol)
	kusumandilì	kusumandilli	(sudarium)
	qjeli	qjelli	(callus)
	kiiro,	kiiroi	(tempus)
	zhygko	zhygkoi	(iugum)
	bbiir	bbiiri	(filius)
	kopill	kopilli	(puer)
	ddiàl	ddiàli	(diabolus)

*) Animadvertite iota sonum non habere, sed tantum symbolum graphicum una cum praecedenti "k" esse.

**) -uur et -ist suffixi formantes sunt.

cum (in plurali) variabili radice;

<u>indet.</u>	straat	<u>det.</u>	straati [cubile)
	Ra _x		raxi (collis)
	llinaar		llinaari (lumen)
	qkaarth		qkardhi (saepes)
	kullaçç		kullaççi (placent)
	kall		kalli (equus)
	ddiall		ddialli (puer)

radices cum originali nasali desinentia sed nunc rhotacismo eclipsata: in nom.sing. indet. nasalis = nulla, in det. = ut -r- eclipsata (vide p.25)

<u>indet.</u>	hii	<u>det.</u>	hiri (hiu)	(cinis)
	mulii		muliri	(molae)
	drhu		drhuri	(lignum)
	gkillù		gkilluri	(genu)

excipe:	tho (<thon-)	thoi	(unguis)
	mua(χ) (<mon-)	mua/muaji ?	(mensis)
	(killeva njy muaχy TAM § 59)		

Nomin.sing.indet. substantivorum masculini generis cum suffixo deminutivo -ith, e.g.: kopillith: istorum nulla reliquia usque adhuc in lingua hodierna Marçidusiae locuta reperta est.

Quantitas

Mutatio quantitatis vocalis radicalis in TAM transcriptionisque eiusdem in Grammatica nostra (e.g. bbiiry - bbiiri; shurbeesy - shurbesi) inconstans forsitan esse videtur lectori qui e.g. rationem scribendi H.Radae cognoscit. Sed in archaico AMK 7 processus breviationis vocalis thematis (in forma determinata nominis) tantum in annis novissimis incepit, adhuc non completa, saepe (etiam in positione non emphatica) incerta est.

Ceterum operatur, in hac adparenti inconstantia, etiam nunc anterior reductio triplae quantitatis antiquae Arberiscae (superlonga, longa, brevis: vide praef. ad Milosaum 1836) in duplam quantitatem: longa et brevis (v. hic praefatio p.2).

Haec dialectorum Calabrorum influentiae (in AMK sicut in ALLK et AS) partim adtribuenda est.

Genitivus-Dativus singularis

indeterminatus | -χ(y)

exempla: mish kallixy (iter 30.6.63 VP, SP)
 llugku hekuriχy (Ngjal. p.57) ddi drhu
 irijy (TABI § 69) njy krie
 ghadhiuriχy (TAM § 12) me zhomyra e
 tini Zhottiχy (TAM § 94) njy kjiri
 ddiliχy (TAM § 120)

determinatu- | it(y) |

exempla: brinja e raxity (On. 1973)
 ljangkuny ty rizzity (Frag.p.128, Gharrafa)
 te katundi e tini Zhottity (TAM § 52) ve
 samariny ghadhiurity (dat.) (TAM § 47)

Themata nasalia eclipsata: hii, llii, uu, huu, drhuu etc. (v.p.25)

indet.	det.
hiuχ(y)	hiut(y)
lliuχ(y)	lliut(y)
huuχ(y)	huut(y)
drhuχ(y) (<drhuj)	drhuut(y) (seu drhurit)

(augmentum -r- in forma det.drhurit non pertinet desinentiae
 sed radici: de quo cito leges)

Animadvertete: formae plurales in -a exeuntes, e.g.: drhura, huura, llitira, ignoto tempore ab originali desinentia proto-albanica -a neutrarum mutuatae; occurrunt (sed non in AMK 7) formae gen./dat. singularis ut: llirity prò lliuty (= lini illius) hirity prò hiuty (cineris illius) quae novissimae aetatis et ergo non imitanda esse videntur.

Accusativus singularis

In declinatione indeterminata accusativus singularis substantivi a nominativo non distinguitur nisi in sententia secundum differentem structuram praecedentis (aut sequentis) in sententia occurrente adiectivi:

Njy bburh i pillakk o' ki (senulus quidam hic est)

Ure peeve njy bburh ty pillakk (senulum quondam vidi)

Hoc fit quia procliticus articulus in adiectivo concrevit et nunc inseparabile est. Ille est ergo qui casus declinationis percipit et per se motum secundum casum mutatur. Eadem "concretio" accidit cum pronomibus possessivis:

iim (<i-im) (meus) nomin.

tiim (<t-iim) casus obliqui

sed declinatio substantivi cum prae- (aut sub-)posito pronomine possessivo sicut a priori determinata animadvertitur, id est signum declinationis etiam ad substantivum suffigi exigit, si substantivum adiectivo praecedit:

ure shoh bbiiriny tiimy

Si substantivum pron.possessivo succedit, tantum hoc declinationis signum fert:

ure shoh tiimy bbiiry

sed hoc secundum alium morem hodiernum fit qui abundantiam casus signorum vitare tendit.

Nomina determinata | + -ny

exempla: sirminy (TAM § 77)
kàlliny (vasta ty marh - TAM § 54)
shàtiny (marhu - TAM § 23)
straatiny (dirtony - TAM § 17)
straany (<straatiny) (nzonja - TAM § 67)
gjoony (shokja my bbori - TAM § 19)
bbiriny (kurkon ty - frag. p.53)
gjèlliny (- e shesixymy TAM § 38)
llinàriny (ungk friiny llinariny TAM § 82)
zhiàrriny (ççeljinjymy - TAM § 82)
ghadhiùriny (keshymy - TAM § 4)
shurbèsiny (TAM § 110)
lliny (bbonjymy - TAM § 77)
hiiny (na ve - te kriety TAM pag.36)

<u>Nominax.ivus-Accusax.ivus pluralis</u>		
	indeterminatus	determinatus
1) in -e exiens		
ametaphonicus*	ddeeme	ddeemety
	froone	froonetv
	katunde	katundetv
	qkilliste	qkillistetv
cum themate nasali:	gjelle	gjellety
(s.det. hiri)	hinje	hinjety
s.det. qkilluri	qkillunie	qkillunietv
s.det. thoi	thonje	thonjety
metaphonicus:		
(s.det. gkardhi)	qkardhe	qkardhety
s.det. raçi	rexe	rexety
s.det. shurbesi	shurbise	shurbisety
2) in -a exiens		
themate inaffecto:	bburra	bburraty
	trima	trimatv
	tajura	tajuratv
"-	qiarpara	qiarparatv
	kausha	kaushaty (ar
3) in -i exiens (ab affectione palatali posteriori eclipsata) ametaphonicus:		
(s.det. bbiiri)	bbiç(y)	bbiety
s.det. kopilli	kopiç(y)	kopiçety
s.det. viet/vitt	vièçç	vièççety
metaphonicus:(s.det. kalli)	kve(lj)ç	kve(lj)çety
4) in nihil exiens,		
<u>tantum metaphonia signatus</u>		
(s.det.straati)	streetv	streetvety
s.det.llinaari	llinerv	llinervety
s.det.kullaçç	kulleçç	kulleççety
s.det.thees	thaasy	thasety
5) cum liquida inconstanti ante signum determinativum: (s.det.ddialli)	ddielyme (<ddiemylle)	ddielmyty (pueri)
6) pluralia sigmatica: (iily)	ilis	ilizhyty

*) Analogam apophoniam in declinatione adiectivorum reperies: i bbaarth (albus) ty bbeerd(yt) (albi)

Ad secundae declinationis substantiva pluralia typi

bburh bburri bburra bburraty

species aliqua ambomorpha pluralium consociari potest, id est themata nasalia ut -r- eclipsata in singulari determinato tantum:

hii (cinis) hiri (cinis ille)

sed secundum regulam cum nasali rursus patefacta in plurali

hinje (cineres) hinjety (cineres illi)

quae posterioris temporibus novum pluralem ex singulari themate hir-formaverunt, et una cum vetere plurali nunc vigent:

hinje hinjety seu: hira hiraty

Hae substantiva cuius declinatio (mutationis radices causa) natura non secunda vulgo loquenti videtur, in singulari posteriori temporibus ultra declinationem alteram ipsam extravagarunt et novum numerum singularem determinatum secundum tertiam declinationem creaverunt, e.g.:

llii lliu (prò lliri)

Morphemata hae, quorum creationem forsitan analogia cum substantivis tertiae declinationis nostrae, speciei: kreu - krera, dheu - dhera concausavit, ambiclitica nuncupari possunt. (Compara vetera nasalia tertiae declinationis quae in nom.plur. -n- > -r- mutant.

speculum

<u>singularis</u>				<u>pluralis</u>	
<u>indet.</u>	<u>det.</u>	<u>indet.</u>	<u>det.</u>	<u>indet.</u>	<u>det.</u>
hii	hiri	hinje	/hinjety	hira	/hiraty
drhu (<drhun-)	drhuri	drhunje	/drhunjety	<u>seu</u>	drhura/drhuraty

idem: llii (linum) shii, mulii, lliti, kushyri, huu (palum) uu (fames), gkillu (genu).

exempla: mbillidhe hinjety (TAM § 68)

i bbanjymy me hunjy (Andali p.7)

keshymy, ohy, ddrunje (TAM § 4) e drunjety (TAM § 5) llitiri

(TAM § 2) te llitiraty (TAM § 6) dditine e hiritto

(hiraty) TAM pag.36

Genitivus-Dativus pluralisindeterminatus

kjieleve
réxeve
kopilχve
drhunjeve
ilisyve
spirderave

determinatus

kjieleve (ty)
rèxeve (ty)
kopilχve (-ty)
drhunjeve (t-y)
ilisyve (ty)
spirderave (ty)

DECLINATIO TERTIA

Nominativus singularis

Substantiva tertiae declinationis in duo classes (secundum praesentiam seu absentiam vocalis finalis) dividi possunt:

1) radices oxytonae in vocalem desinentes, e.g.

<u>indet.</u>	<u>det.</u>	-u	
dhee	dheu		(terra)
kree	kreu		(caput, dux)
kjankaa	kjankau		(pavimentum)
ka	kau		(bos)
vulaa	vulau		(frater)
kjiri	kjiriu		(cereus)
sii	sju		oculus)
mii	miu		[rnus)
njer,i	njeriu		(homo)
kali	kaliu		(spica)

Animadvertite: hic substantiva intelligenda sunt ab origine in vocalem oxytonam desinentia, non themata vocalica nunc oxytona sed a nasali eclipsata orta (e.g. llii = linum). De quibus in declinatione secunda actum est.

2) radices cum exitu originali: hy,ky,gky, sed nunc: h,k,gk

<u>indet.</u>	<u>det.</u>	<u>-u</u>	
krah	krahu		(brachium
qjak	qjaku		([sanquis
urk	urku		(lupus)
dderk	dderku		(sus)
ddushk	ddushku		(caespes)
steqk	steqku		(semita)
llugk	llugku		(cochlear

Genitivus-Dativus singularis

<u>indet.</u>	[-uχ(yt)]_	<u>det.</u>	j-ut(y)
kreuχy	(ducis, duci)	kreuty	(ducis illius, duci illi)
dheuχy	(terrae)	dheujy	(terrae illius, illae)
njeriuχy		njeriutty	
vulauχy		vulauty	
ddérkuχy		dderkuty	

exempla: ty majmy ty dderkuty (Frag. p.118) (gen.)
 e thori timi vulauχy (TAM 41), _ (dat.)
 pordha (=kupurdha) urkuχy (Andali p.10) (gen.)

Accusativus singularis

indeterminatus: ut nominativus

determinatus: -uny

gjàkuny	(stie - TAM § 118)	
bbàrkuny	(ndanda - TAM § 70)	(ventrem)
ddérkuny	(rruaaja - TAM § 7'	
llugkuny	(me - Ngjal. p.57'	
àstrikuny	(illud pavementum)	
zhogkuny	(gjejymy - Andali p.40)	(avem)
pumbakuny	(bbajumy - Andali p.35)	

Animadvertete; accusativus determ. -iiny in substantivis ut
 oxytonis in -i et event. -e, e.g.:

njeriiny	(si gkrua me - TAM § 126)
siiny	(illum oculum)
miiny	(gjejymy - Andali p.40)
kaliiny	(spicam illam)
dheeny	(pinony - TAM § 86)

progressio recentior est a : njeriuny, siuny, dheuny.

De accusativo determinato substantivorum oxytonorum II. et III. declinationis (in nominativo singulari indeterminato cum ii desinentium) valeat quod in paragrapho de prima declinatione (ex.: stupii) diximus. Sed de nom. III. declinationis animadvertendum est similitudinem desinentiae tantum exteriorem esse, quia e.g. kaliina (spicam illam) ex kaliuny, et stupiiny ex stupieny oriuntur.

Nominativus-Accusativus pluralis

Animadvertite: radices velares tertiae declinationis "palatalisatione" afficiuntur in nominativo plurali indeterminato, e.g.

<u>indet.:</u>	urkjyχ	(lupi)	<u>det.t</u>	ùrkyty
	ddushkjvχ	(caespites)	" " "	ddushkyty
	pishkjyχ	(pisces)		pishkyty

Nominativus pluralis indeterminatus harum velarium non aequivo-candum est cum genitivo singulari earundem qui vocale "u" pro-tectus palatalisatione non afficitur. Compara:

(llykury)	urkux(y)	(pellis)	lupi	=	gen.sing.
(peesy)	ùrkjyx(y)	(quinque)	lupi	=	nom.plur.

Adnota: in forma pluralis kjyχ vetus desinentia pluralis -i eclipsatur.

In aliquibus substantivis huius declinationis consueto signo pluralis in exitu apophonia radice ut signum concomitans ad-iungitur, e.g.:

sing.:	dderk/dderku	indet.:	ddirkjyχ	pluralis	det.	ddirkjyty
		(ant.:	dderh			dderrat)

Pluralis tantum metaphonia signatus:

sing.:	ka/kau	indet:	kjee	det.	kjeety
	krah/krahu		krehy		krehety

in -ii desinentes: (indet. = ut sing.indet.)

s.indet.	kjiri	plur. indet.	kjiri	det.	kjirity
	sii		sii		siity
	mii		mii		miity

I.Peta: (AMK 5) sing.: strik/strigku pi.: strigje/strikjyty

Sunt aliqua substantiva quorum radices initio nasalem exitum habebant et nunc "rhotacisticae" factae sunt- In nominativo singulari istorum nasalis totaliter eclipsatur, in plurali apparet sub rhotacismo. Desinentia pluralis horum substantivorum, tertiae indo-europeae declinationis superstites, -a hodie est. Cum desinentia genitivi sing.determ. et indeterm. horum substantivorum -u- (-uxy> -uty) est, possumus acervum hunc tertiae nostrae declinationis tribuere, sed tantum quia idem signum genitivi habet.

<u>sing.</u>	<u>plur.</u>
kree / kreu	krera (krena) / krératy
vulaa / vulau	<u>vulézhera</u> / vulézheraty *)

*) cum apophonia radice et suffixione deminutiva.

Pluralia sigmatica;

njeri (homo) in tertia "nostra" declinatione classificandum desinentiae determinativae -u causa (njeriu) pluralem nom. indet. cum signo -s et ictus regressione format:

indet.: njeres	det.: njéresety	(TAM § 132)
compara etiam: (kali -u spica)		
kàlis	kalisyty	

Genitivus-Dativus pluralis

<u>metaphonicus</u>	<u>indet.</u>	<u>det.</u>
(krah)	kréheve	kréhevety
(dderk)	dđirkjyve	dđirkjyvety
<u>sigmaticus:</u>		
(njeri)	njérisve	njérisvety (njéresevet)

Exempla:

i zhygkoi i mpyschoony ty kjévety krikja ty kréheve (EB 1.7.63 sent.27) krunda e japymy ddérravety (SP 1973 sent.12)

DECLINATIO QUARTA

Omnia substantiva quae ad istam declinationem pertinent generis neutrius sunt. Animadvertite sequentia specimina structurae substantivorum IV. declinationis:

1) Substantiva originalia neutra: indet.

			det.
a)	<u>mish(y)</u> lesh	(carne)	<u>mishyty</u> leshyty
b)	bbaal bbaar	(frons) (gramen)	bbalyty bbaryty
e)	uj va _v	(aqua) (oleum)	ujytty vaxvty
4)	ddiath	(caseus)	ddiathyty
e)	gkruur	(granum)	gkruryty
f)	killumsty	(lac)	killumstyty

2) Substantiva ab participiis praeteriti orta (vide participia)

ty ngkroh-ty	(calor)	te ty ngrohtit	(AMK 10, Frag.136)
bbukur-ty	(pulchritudo)		
lliar-ty	(pingue)		AMK 5, Frag.p.94
mbillodhur-ty	(collectio)		
ty gjeshury	(dolor)		
	(farinae massa;		AMK 3» Frag.p.93

3) Substantiva neutra ab adiectivis orta:

ty tombull	(dulcedo)
ty tiimy	(frigus)
ty miiry	(bonum)

Adnota desinentias IV. declinationis et ipsarum differentiam ab illis III. declinationis:

<u>singularis</u>	N.-A.	indet.		det.	-yt(y)
	G.-D.		-(i)x		-(y)t -it(y)
	N.-A. sing.det.:	mish-		<u>-yty</u>	
	G.-D. sing.det.:	s		-ity	
	mi			h	
<u>pluralis</u>	a) h)	N.-A. indet.	-era	det.	-eraty
		G.-D.	-èràve		-eravety
		ex participiis -ur-:			
		N.-A. indet.	-a	det.	-aty
		(e.g.:	ty dhomburaty)		

Animadverx-e :

Mos decadentis linguae hodiernae extendit, per analogiam, usum desinentiae pluralis -era etiam ad nonnulla substantiva II. et III. declinationis, cum subiectum loquens incertum in rebus morphologicis fit.

Additamenta ex aliis pagis

rrush- Bland.AMK 11: "kita rrush o' ty miir"

I.Peta AMK 5: "ki rrush astry i miir"

G.-D.: njy rromby rrushtχ

sed plur. : rrushera/-ty

AMK 5 Frag.p.86: mbijidhex rrusht.

AMK 7: bbonjyny rrushyty (TAM § 87)

ndziery rrushyty

(TAM § 130)rrombyty e rrushave

(TAM § 47)

exp

truu

bbruum

drhuu

miaχ i

mial

ddiil : genus incertum in AMK 7

NOMEN ADIECTIVUM

Adiectivum (substantivo determinato ut subiectum fungenti adiectum) ab articulo determinato *i, e, ty* in omnibus positionibus praeceditur. Articulus hic ergo adiectivo (non substantivo) pertinet et secundum casum, genus, numerum declinatur, sicut eius functio in sententia iubet; e.g.:

bburri i lavury (vir-ille ille-demens)

In sententiis quarum subiectum nomen est substantivum, adiectivum (id est adtributivum eius substantivi) ab articulo determinari discenti inexperto videtur esse, sed non est: quia articulus adiectivo praepositus ut congenita et indivisibilis pars adiectivi ab Arberiscis percipitur; e.g.:

njy bburh i lavury = vir quidam ille demens
njy bburh paa i njohury, ergo non: i paa njohury

Ergo: articulus determinans adiectivo praeponitur, etiamsi substantivum indeterminatum sit.

Cum in nexu "substantivum cum adiectivo" substantivum declinatur, sequens adiectivum non declinatur; istud sed tantum in genere et numero et non in casu cum substantivo congruere oportet:

kopilli i lavury	puer demens
kopille e lavure	puella demens
kopillyty ty lavury	puero dementi
kopilyty ty lavura	pueri dementes
kopilyvety ty lavura	pueris dementibus

Adiectivum una cum substantivo secundum genus et numerum declinatur sed unumquidque secundum suffixa eius, e.g.:

bburri i zhiu

ubi substantivum "bburri" desinentiam *-i* secundae declinationis et adiectivum desinentiam *-u* tertiae declinationis ferunt. Vide etiam:

udha e gkillate	via-illa illa-longa
njy gkrua e pillake	mulier una illa-senula
e gkraja e pillake	illa mulier-illa illa-senula

Si adiectivum substantivum praecedit - quod rariter usu hodierno occurrit - licet sine difficultate adiectivum tantum declinari si de declinatione determinata substantivi agitur; e.g.:

vice: jati i kopillevet ty miira
dicere: jati i ty mirvet kopille

(animadvertite etiam exitum -e substantivi et exitum -a adiectivi).

Sed cum agitur de substantivo indeterminato cuius vices et desinentias adiectivum praepositum subsumere cogitur, unitas inter testes Marcidusiotes deesse videtur. Forma:

jati i ty mirvet kopille (it.: padre di brave ragazze, (iter 1-7-63)

illico et immediato prodiit: ergo forma haec a loquente in contradictione cum natura originaria determinante adiectivi percepta non est (vide: gjithve < gjithy).

Sed modus est in rebus. Translationes formarum italicarum:

carne di vacca giovane, gocce di sangue giovane
a me experimenti causa propositae sicut:

mish ty rreje lloopy / pika ty rriux gjakk

reiectae sunt a testibus. Isti tantum

mish llopeje ty ree / pika gjakuḡ ty rrii adprobarunt.

In sententiis ubi adtributum substantivi non auxilio adiectivi adtributivi sed forma genitivi possessoris significatur, articulus determinans inter substantivum et genitivum possessoris positus substantivo pertinet; tantum quamobrem cum genitivo possessoris non congruit; e.g.:

i bbiiri i tatesy (ille filius-ille, ille, patris-illius
compara graecum morem: *o vîos, o tou patros* (v.pag.10)

Animadvertite duas has sententias:

Arroonyi bbiri i bbukury i motresy tiime (aut: e i samy motresy)
(adest ille filius-ille ille-pulcher ille sororis-illius, illius meae) id est: filius pulcher sororis meae adest.

My pirḡeeny (e) fakja e bbirity ty bbukury ty motresy tiime (aut: e ty samy motresy) (mihi placet facies-illa, illa, filii-illius, illius-pulchri sororis, illius, illius-meae) id est: mihi placet facies pulchri filii sororis meae.

Exempla in AMK repertafemininasing.indet. : -(y) -e -

njy bbooty e bbardhy (AMK 3, Frag. p.65)
 njy kusii e maadhe (Andali p.14)
 njy bbuky e tambull (AMK 5, Frag.p.95) (TAM § 58)

sing.det. : ;_y -e

linja e bbardhy (AMK 9, Frag. p.60)
 Java e maadhe (AMK 9, Frag. p.53)
 Kijò vee osty e skaterruary (part.) (TAM § 113)
 (maçça) ishy e kukje (TAM § 40)

bbonjymy bbukyny e hooly, e zheezhy (TAM § 112)

plur.indet. et det. | -a -e |

kumbulelja ty hoola (Andali p.36)
 kistanjaty ty bbardha (AMK 2, Frag.p.83)
 bbathyty jaany ty miira (AMK 5, Frag.p.112)
 kokje ty zhezha (AMK 10, Frag.p.89)
 ddorety ty zhbilume_ (part.) (TAM § 53) laghanaty
 ty mbirtura (part.) (Andali p.32) (petulaty)
 jaany ty piekura (part.) (Andali p.10)

masculinasing.indet.et det. : -(y)

njy shosh mo i hooly (TAM § 112)
 te katundi i maathy (Andali p.7)
 imi unkulj osty i pillakky (TAM § 79)
 gkajarelli ish i llagkur(y) part. (AMK 9, Frag.p.45)
 dderku osty i ddékury(part.) (AMK 3, Frag.p.115)

plur.indet. et det. -a -y

ddi drhunje ty strambara (Andali p.6)
 shurbisyty ty vikyrra - ty hoola - ty trasha (TAM § 109)
 jemi ty pakyzhuara (part.) (TAM § 94)
 kulleççyty jaany ty piekury (part.) (AMK 5, Frag.p.95)
 kuur jemi ty ljagkyty (part.) (Andali p.13)

neutrasing.indet. et det. -y

bbary ty thaaty (Andali p.8)
 (mielyty) ty bbardhy bbie te magja (Andali p.33)
 uyytty ty zhiary (partic.) (AMK 3, Frag.p.115)
 mishyty ty majjymy (partic.) (Andali p.37)

plur.indet. et.det. -a]

esteraty ty thiera (partic.) (TAM § 47)

Apophonia vocalis radicalis adiectivorum

masculinorum et neutrorum pluralis numeri, normalis in AMK
 transnaetano, in **AMK** cism. sic testatur:

dhambyty ty meethy (Andali p.42)
 kjenareljaty ...bbaheny ty meethy (Andali p.37)
 hikjxyty bbahyny ty theety (Andali p.32; AMK 2 Frag.p.106)
 (hikjXy ty theeta)
 (rrusht) vinjyny ty theeta (AMK 2 Frag.p.99) sed AMK 5:
 pi. ty maadha

Hoc loco ergo substantivum tantum a suffixo suo in eo coalescente determinatum (e.g. katundi, java, uyytty; ergo non etiam a praefixo condeterminatum) adiectivum suum praecedit, quod determinatione sua praeditum est. Idem contingit in sententia praedicativa: kulleççyty jaany ty piekury.

Usus decadentis hodiernae dialectus adiectivo praedicativo articulum non semper praefigit:

jam nkamamy (TAM § 83)
 Ti jee pillakk (TAM § 124)
 Kamy killon simuur (TAM § 91)
 jam esul (TAM § 71)
 vadhezhat jaany tidhury (TAM § 80)
 siity ... na bbieny kekjy (AMK 2 Frag. p. 106)

ADIECTIVA NUMERALIA

cardinalia

1	njo	(njuxy, gen/dat.sing.)	
	ddi	(ty ddia, determ.) (ddive, gen/dat. plur.)	
	tre	(m) *) (ty trea,determ.)	
	tri		
	katyry	4	
	peesy		
	gjasty	5	
	staaty		
	teety	6	
	noondy		
	dhiety	7	
		8	
10			
	11 njo-mbi-dhiety	etc.	**
20	njy zheety	njy	**
21	zheety	njo etc,	
30	njy zheety	ddidhiety	
40	zheety	ddi	**
50	zheety	tre dhiety	
60	zheety	tre	
70	zheety	dhiety	
80	katyry zheety		
90	katyry zheety e	dhiety	

100 njy kjind

1000 njy mix

ordinalia

1.	i,e,ty	paary
2,		ddity
3.		treity
4		katyrty
.		peesyty
5.		gjastyty
6.		etc.

*) In TAM testimonia desunt antiquae differentiae inter genus (m.et f.) adiectivi numeralis cardinalis "tres, tria" quae in AMK 5 et, forsan, in AMK 10 etiam nunc testatur, e.g.:

tre bburra = tres viri
tri gkraa = " mulieres

***) Usus linguae hodiernae decadentis testium TAM I) typos enumerandi "njo-mbi-dhiety" etc, II) vigesimali "ddi zheety, tre zheety" etc. ignorat. Relieta frequentiora horum typorum in AMK 3 et in AMK 9»10,11 videntur esse.

Exempla;

njiuxy kopiljxy (Andali p.42)
 ddi o tre kulleçç (TAM § 81)
 ty ddia (TAM § 124; et passim
 tre heery (TAM § 50; § 76)
 katyry vieççy (TAM § 50)
 ddora ka peesy gkristy (AMK 3, Frag.p.67)
 gjasty bbixy (TAM § 6)
 ddi zheety (AMK 10,11 fflt. 4,2)
 katyry-mbi-dhiety (AMK 11, Mt.1,17)
 ddimydhiety (=ddi-mbi-dhietyj viety <AMK 9. Frag.p.64)
 anno 1922: ndy vitt nxy mix noondy kjind nxy zheety e ddi (Frag.p.64)
 1964 nxy mix noondy kjind tre zheety katyry (Ngjal. p.26)

piel ty e paara heer AMK 10, Frag.p.77; AMK 9, Frag.p.61)
 ty paraty (plur.) ççy erdhury (AMK 3, Frag. p.69)
 ty peesyty (Ngjal.p.39) = "le (ore) cinque".
 te ty peesyty (Andali p.11) = "alle (ore) cinque".
 nxy zheety e katrh (AMK 5, Frag.p.86)

PRONOMINA PERSONALIA

persona primasingularis

N.	<u>ure</u> , u	(u = forma brevis atona est)	(ego)
G.	deest		
D.-A.	<u>mua</u> , my	(my = forma brevis atona mua my = forma euphonica)	(mini, me)

Exempla:

Ure, kuru u bbonja vréstiny .. (TAM § 131)	
si katty bbonjy ure .. (TAM § 140) U kamy	
mbyjedhur - (TAM § 83)	
Ajo my thoxy •• (TAM § 17)	D
Shumuria my ndihy ... my shirua (TAM § 91)	
ppy <u>mua</u> veety ? (TAM F~94)	A
mua ngky my prixény .. (TAM § 65)	A
my ruasti mua (TAM § 84)	D
ti my thua mua se ... (TAM § 51)	A
	D

pluralis

N.	nare, na	(na = forma brevis)	(nos) (nobis,
G.	deest		
D.-A.	<u>neeve</u> , <u>na</u>	(in proclisic: na in enphase: na ... neeve)	nos)

Exempla:

Naare e Marcedhusys thoomy (Ngja. p.39)	N
Na e shesimy (TAM § 77)	N
Na ngky kemi killany gjinty (TAM § 44)	N
Na ty ddia (TAM § 124)	N
Ngky na shihy, na hixy (TAM § 37)	A
Na ndihinjyny (TAM § 108)	A
Zhoti ini me <u>neeve</u> (AMK 11, Mt. 1,23)	A
Na zhoxyyny zzaky te kriety (TAM § 27)	D
... e na skoxy (TAM § 27)	D
(macca na haxy gjizhiny (TAM § 47)	D
...na huanjyny (TAM § 106)	D
Na dhempy kriety, barku (TAM § 122, Andali p.25)	D
Sinaxi niku na vieeny (Andali p.13)	D
Gjiritty na i ddrigkoony neeve ..(AMK 5,Fr.p.49)	D
Neeve gjindiaty na i ddrigkonjyny (idem)	D
ty na vory xee <u>neeve</u> (Dha.AMK 3 et 5, p-14)	D

persona alterasingularis

N.	<u>tire</u> , ti	(ti = forma brevis)	(tu)
G.	deest		
D.-A.	tiḡy ty	(ty = forma brevis atona proclit.) (tibi.te)	
		tiXy ty = forma euphonica)	

Exempla;

Ti rri teku jee	(TAM § 129)	
mosy nink tiri (tire) ngky e ddi. .	(TAM § 53)	
kee ty shofççy ti	(TAM § 8)	
..ty piénja tiḡy e ty thomy..	(TAM § 52)	D
gjindjyty ty ruanjyny	(TAM § 8)	A
e tiḡy ty "Hexy ...	(TAM § 22)	
u tiḡy very ty ty puthinjy	(TAM § 133)	D
Shihy ppy tiḡy se ppy mua u kamy paary	(TAM§142)	
		A
		A

pluralis *)

I.	ju	(vos)
G.	deest	
D.-A.	<u>juuve</u> , ju	(in proclise: ju forma enphatica: ju.... juuve)
		(vobis, vos)

Exempla:

U jaamy si thoori ju e bbonja si ddori ju	(TAM§10)N	
Ju e ddiri ççy jaany zzarifaty ?	(Andali p.20i	I
U ddua ty ju thomy juuve	(AMK 5» Frag. p.1o9)	D
Ure ju japp nny penty	(Ngjal. p.32)	D
Hudhura nyngky pyrkjén iuuve ?	(TAM § 20)	D
... ju ddo miiry juuve	(TAM § 42a)	D
e ju ndiheny Shumuria <u>juuve</u> ?	(TAM § 102)	A

*) anche forma di cortesia

DETERMINATIVA (is,ea,id) aut DEMONSTRATIVA (ille,illa,illud)

(etiam prò pronomine personali III.pers.)

<u>singularis</u>	m.	f.	n.
N.	ai, (aji, aire)	ajo _____	ato (<aty)
G.-D.	i (e) <u>atixy</u>	e (e) <u>asaxy</u>	(ty) e <u>atixy</u>
A.	<u>ata, aty</u>	<u>ato</u> (Urform)	<u>ato</u> (<aty)

pluralis

N.-A.	<u>ata</u> (atare,tare)	<u>ata</u> (atare,tare)	<u>atà</u> (atare,tare)
G.-D.	i(e) atire (tire)	e (e) atire (tire)	ty(e) atire (tire)

G.-D. atire (<atune eorum,earum,iis; illorum,illarum,illis);

atireve(t) cum suffixo declinationum substantivorum aliam functionem habere opinor (aut ut relatum ad subiectum: se-ipsorum, se-ipsis, aut ut pronomen possessivum: e.g. te kriet atireve, Frag. p.50)

aty (acc.m.) = adj. (aty fingkiljy, Frag. p.49)
aut forma brevis in: aty ççy, e.g. aty ççy katty bbonjymy (TAM pag. 36).

Exempla:

ti e ai (TAM § 42a)
ai vexy e viiny (TAM § 50)
ai,osty Dhimitri (Ng;jal. p.21)
ajo my thoxy (TAM § 17) aio vashyzha ngkraaty (TAM § 113)
ajo osty pillaky (TAM § 73)
ató (prò ata) moora (acc.m.) (TAM § 142)
ató ka ty mbaa (nom.n.) (TAM § 143)
gjith ata ngkrohyny kikje (TAM § 94)
u katty shurbenja ppy ata (TAM § 56)
atà jaany kikjé (Ngjal.21); atà timitty.ata sajitty (TAM p.14)
gjith ató (prò ata) ty, (= k jy) jaany te n jy strhupi (AMK 5, Frag.50)
aty ççy keshymy te kriety (TAM § 3)
atixy nyingky ja ke preery (kriety) Andali p.22 (dat.)
atixy i skoony (AMK 3, Frag.p.77) dat.
i struu atixy aty fingkiljy (AMK 5, Frag. 49)
e atixy ... i tha (Andali p.21)
bbiri e atixy k jy astrh te kjiali (AMK 5, Dha. p.4) gen.
ata bbiir ty atixy k jy shurbeeny (AMK 5, Dha.p.1) gen.
pra ty (= k jy) atà kaany ruarh gjith, te kriet atirive (AMK 5, Fr.50)
na atirive nyingky ja i ddrigkonjymy (AMK 5, Frag.p.49)
te ddita e tixy (AMK 3, Frag.p.70)
AMK 9 = hta: hta osty krunda (Andali p.33: Pace, AMK 9)

POSSESSIVA

<u>adiectiva</u>	<u>I. persona singularis</u>		
<u>sing.</u> (meus, mea, meum) m		<u>f.</u>	<u>n.</u>
nominativus:	imi	<u>emi</u> *) iima	<u>tiimy</u>
casus obliqui: *)	timi*) <u>tiimy</u>	(-y, -e) temi*) <u>tiimy</u>	tiimy
<u>proclitica</u>			

bbiir imi (TAM § 10) imi vulau (TAM § 36) imi unγκull (TAM § 74)
 ki libbr ost imi (Ngjal. p.8)
emi ree (TAM § 56) emi mbesarelj (TAM § 58) shokja iima (TAM § 20)
 te fialja iima (TAM § 10) ka fakja iimy (TAM § 55)
 stupia ost iima (TAM § 29) gkilluha nyingky ishy iima (TAM § 6)
 ki asty mishyty e tiimy (AMK 3, Dha. p.9)

shih timi vula (TAM § 37) i thee temi shokje (TAM § 15)
 Kuur timi vlauxy i dhimpy kriety (AMK 3, frag.p.77)
 stupia e kopiljes tiime (TAM § 9) mbi stupin tiimy (TAM § 102)
 ndrikulaty e tatys tiimy (TAM § 96) spirtin e tiimy (AMK 3, Dha.p.10)
 ha mishyty e tiimy, pii gjakuny e tiimy (AMK 3, Dha.p.9)

Acc. etiam timeny: me timeny gkrua (Est.Prestia, TAM pag.38)

Animadvertite: siimy (saamy) = meae, gen.fem.sing. (AMK 3)
 (zzoha e vashyzhys siimy - Ngjal. p. 11) in
 TAM ut proclitica tantum testantur: zzoha e
 sime bbiljy.

<u>plur.</u> (mei, meae, mea)	<u>m.</u>	<u>f.</u>	<u>n.</u>
nom./acc.	<u>timy</u>	tiime	timy
gen./dat.	<u>tiimy</u> (-e)	<u>tiimy</u> (-e)	<u>tiimy</u> (-e)

libbrity timy jaany kitu; dduart tiimy; ddorytty tiime (Ngjal.p.10)
 ndrikuléljaty ty tiime (TAM § 96).

Animadvertite: complexus "ndrikulaty ty tiime" sic resolvendum:
 ndrikulaty ty t-ime = conmatres illae illae, meae-illae: id est
ty substantivo, non pronomini possessivo pertinet.

kamy dhony bbixyve e tiimy (TAM § 43) me bbixyty tiime (TAM § 44) me
 siity tiimy (TAM § 140) ppy ddellety e time (AMK 3, Dha.p.10)

I. persona pluralis

sing. (noster, nostra, nostrum)

	<u>m.</u>	<u>f.</u>	<u>n.</u>
nominativus:	<u>ini</u> *) forma vetus		
	<u>joony</u> (i-oony)	<u>joony</u>	toony
casus obliqui:	tini*) (<tuni)		
	<u>toony</u>	<u>toony</u>	toony

*) proclitica

ini Zhotty (TAM § 17 et passim)
 Kristi joony (Ms.Dha. 7-63, p.1)
 jati joony (TAM § 37 et 40)
 ki katundi joony (TAM § 48)
 ddoora joony (Ngjal. p.9)
 te vatra joony (TAM § 48)
 marh tini Zhotty (TAM § 100/101)
 me zhomyra e tini Zhottiχy (TAM § 94)
 Zhottinv e toony (AMK 3, Dha. p.7)
 te katundi i tini Zhottit (TAM § 52)
 na ruanjym strhupin tane (AMK 5» Dha. p.2)

plur. (nostri, nostrae, nostra) m. , f., n. toony

dduart toony jaany kitu (Ngjal. p.10)
 te krerat e toony (AMK 5. Dha. p.3)
 kopystaty t'aany (iter 1.7.63- Nr.38) (Ms. Dha. 7.63,p.1)
 (compara AMK 9: e motravet t'oony)

II. persona singularis

sing. (tuus, tua, tuum) m. _____ f. _____ n. _____

<u>nominativus:</u>	it/ <u>idhi*</u>)	<u>jedhi*</u>)	
	<u>joty</u>	<u>joty</u>	<u>tondy</u>
<u>casus obliqui:</u>	tidhi*)	<u>sadhi</u> (sat) *)	tondy
		(s-at-e)	
	<u>Tondy</u>	<u>tondy</u>	

*) proclitica

gkilluha joty osty ngy gkilluh ... (TAM § 65)
 ddora joty (TAM § 133) libbri joti (Ngjal. p.9)
iti shokj (TAM § 127)
 ki ast idhy bbiry (AMK 3, Dha. p.20; p.30)
jedhi shokjy (TAM § 144)
jit (jet ?) aamy (TAM § 7a)
 tidhi shokjit (TAM § 143)
sadhi ree (iter 30.6.63) sadhi bbilje (AMK 5, I.Peta)
 i bbiri i motres tondy (Karfizzi)

<u>plur.</u> (tui, tuae, tua) m.		<u>f.</u>	<u>n.</u>
N./A.	<u>tondy</u>	<u>tonde</u>	<u>tondy</u>
G./D.	<u>tont</u>	<u>tonde</u>	<u>tont</u>

librity tondy jaany kikjé (Ngjal. p.10)
 dduarty tonde " « " p.10) me
 siity e tande (AMK 3, Dha. 17, 19)

birimy e tanty (AMK 3, Dha. p.18)

II. persona pluralissing. (vester, vestra, vestrum)

	<u>m.</u>	<u>f.</u>	<u>n.</u>
nominativus:	<u>juay</u> (juaj)	<u>juay</u> (juaj)	tuax (tuaj)
casus obliqui	e <u>tuay</u> (tuaj)	e <u>tuax</u> (tuaja)	e <u>tuax</u>

kjena juay (TAM § 78)

me rejen e tuaiχ (TAM § 117 AMK 3)

plur. (vestri, vestrae, vestra)

m. f. n. tuax ?

exempla desunt

III, persona singularis

(= forma brevis pronominis determinativi genitivi casus atiχy
asaχy ejus, p.43)

<u>sing.</u>	ejus		
	<u>m.</u>	<u>f.</u>	<u>n.</u>
	(suo, sua, <u>di lui</u>)	(suo, sua, <u>di lei</u>)	(suo, sua n.)
nominativus:	(i, e, ty) <u>tiyy</u> (t-ija)	(i, e, ty) <u>saxy</u> (saja)	(i, e, ty) <u>tiχy</u> (tija)
casus obliqui:	<u>e tiχy</u>	<u>e saxy</u>	<u>e tiχy</u>
<u>pluralis</u>	(suoi, sue, <u>di lui</u>)	(suoi, sue, <u>di lei</u>)	
	<u>ty tiχy</u>	<u>ty saxy</u>	<u>ty tiχy</u>

*) obiectum non identicum cum subiecto vel masc. vel fem. esse potest:

i bbiri i motresy e tiχy il figlio della sorella di lui
(his sister's children)

i bbiri i motresy e saxy = il figlio della sorella di lei
(her sister's children)

proclitica;

i bbiri i it motresy (di lui) i
bbiri e tit motresy (di lei)

exempla ex TAM (raro occurrunt):

katundi i tiχy (AMK 5, Dha.p.2) libbri i tija osty kikjé (Ngja.p.9)

stupia e saja (TAM § 30) ddora e saje osty kikjé (Ngjal.p.9)

spirtin e tiχy (acc.) (Dha.p.10, AMK 3)

me gjakun e tiχy (acc.) (Dha.p.2, AMK 5)

ngkanja vaaty ppy udhyn e saja (prò: e tiχy ?) (TAM § 14)

libbri ty tiχy jaany kikjé (Ngjal. p.10)

dduarty ty saja jaany ati (Ngjal. p.10)

III, persona pluralis

(= forma brevis pronominis determinativi genitivi casus atire eorum, earum, p.43)

<u>sing.</u>	eorum	earum	eorum
	m.	f.	n.
	(il loro)	(la loro)	(il loro)
nominativus:	i tire	e tire	ty tire
casus obliqui	e tire	e tire	ty tire

bbiiri i tire (nom.)

jo bbirin e tire (acc.)

exempla in TAM desunt

<u>plur.</u>	<u>m. f. n.</u>	(i, le loro)
nom./acc.	<u>e tire</u>	
G./D.	<u>ty tire</u>	

thirrésiijyny shokyt e tire (AMK 3, Frag. p.71)

exempla in TAM desunt

(i,e,ty) tire (<V^rt-ire<t-ine) adjectivum possessivum, non pronomen poss. (<at-) est: ergo tantum utendum si a substantivo comitatur.

<u>pronomina</u>		f.		plur.
<u>sing.1.pers.</u> (mio)	i mi (?)	e mi (?)		<u>timitty</u>
	zza kopilja e timitty (TAM § 13)			
	ata timitty (TAM §,14)			
	njy kopist ka ty timety (TAM § 49)			
<u>2.pers.</u> (tuo)	i ti (?)	e ti (?)		tondetty
	ngky jamy ka tondetty (Vo.-Shumb.p.3)			
	jaany tandety (AMK 3, Dna.p.8:"sono tuoi")			
<u>3.pers.</u> (suo)				
	<u>di lui</u> i (a)tix	e (a)tix		<u>tixyty</u>
	di lei i (a)saxy	e (a)saxy		<u>sajatty</u>
	Kristi e ty tixyty (Dna. p.9, AMK 3)			
	kakj ka e saitty (sajatty) TAM § 14)			
<u>plur.1.pers.</u> (nostro)	ini, i joony(?)	e joony (?)		tonatty
	ndonjy gjiri ka tonatty (AMK 5, Frag.p.49)			
	ki astrh ini; kita jaany tonatty (I.Peta.AMK 5)			
	(alia exempla desunt)			
<u>2.pers.</u> (vostro)	i juax (?)	e juaja (?)		tuaxyty (?)
<u>3.pers.</u> (loro)	<u>i atire</u>	e atire		ty atire
	(exempla desunt)			

DEMONSTRATIVA (hic, haec, hoc, iste, ista, istud)

<u>singularis</u>	m.	f.	n.
I.	ki	<u>kijo</u>	<u>kito</u> (kita)
G.-D.	<u>kitixy</u>	<u>kisaxy</u>	<u>kitixy</u>
A.	kita (<u>kity</u>)	<u>kita,</u>	kito (kita)

pluralis

N.-A.	<u>kita</u>	<u>kita</u>	kita
G.-D.	<u>kitire</u> (<kiture)	<u>kitire</u>	<u>kitire</u>

kity (accus.) = adj. forma brevis (kity ddiallχ TAM § 66)

ktire apocops formae kitire est: bbirin e ktire (<kytire) istorum.

Animadvertete

In huius pronominis declinatione finalis vocalis accusativi casus - o. *est* antiquus; originalis exitus huius casus (e.g.: ure shoh kito gkrua = video hanc mulierem) in neutro singulari vero recentior progressio ex nasali vocale (-o <-y) patefacit (e.g.: ure skull kito llesh = exstirpo hunc capillum). Mutatio haec homologias et incertitudines nonnullas in decadenti usu hodierni dialectus creat.

Exempla:

- ki osty kakkavi (TAM § 88); ki osty njy muli uljyxy (TAM § 88)
- ki zhiarry (TAM § 118); ki ddiallχ koliny (TAM § 116)
- kijo osty piljakka (TAM § 88); kijo o' poçça (TAM § 88)
- kijo vee (TAM § 113); kijo bbuky (TAM § 59)
- kita ddi jaany gkraaty (TAM § 87)
- Ti ke ty marryçç kita gjo ata (TAM § 61)
- Kity ddiallχ ti ddo ty mbisoçç. (TAM § 66)
- Ti ddo ty marryçç kity gkrua (TAM § 66)
- .. me kyty (kita) vaapy (TAM § 58)
- .. ty my kjépixy kity kupuzzy (TAM § 58)
- kita kupilla (plur.) (TAM pag.35)
- ja kamy voony kitixy χastryxa (TAM pag.36)
- prapa ktirave (= kitirave) AMK 9, Frag.p.56 (v.pag.43: atireve)

INTERROGATIVA

<u>kushy</u> ?	quis ?	Kush e ka nazhano ? (TAM § 52)
<u>kuja</u> ?	cuius, cui, (quem)	
<u>ççilli</u> ?		te zzilja vaary (Andali p-20)
<u>ççilla</u> ?	qualis?	
	quid ?	<u>ççy</u> kee bboory sotty ? (TAM § 18)

In novissimis temporibus ççy etiam ut pronomen relativum utitur desinente usu pronominis relativi kjy. AMK Trans N. videtur passim etiam nunc differentiam salvare.

RELATIVA

<u>kushy</u>	sheh ti <u>kush</u> jee ti (TAM § 15)
<u>kuja</u>	e pienja <u>kuja</u> ddua (cui) (TAM § 53) kuja puthinja u (quem) (Mt. 26,48)
<u>pilli,ççilla</u>ketonjyn <u>ççilla</u> i piχeen (AMK 5> Frag.p.50)
<u>kjy (ççy)</u>	synnat <u>kjy</u> skua (TAM § 105) taljurytty <u>kjy</u> jaany me limarhu (Andali p.11) Kuury bbiχy gjagja <u>kjy</u> bbaheχy i zhii (Andali p.11) Sheh ççy heery <u>ççy</u> kam ardhur (TAM § 123) gkrua <u>ççy</u> ka bbostiny te ddorytty (TAM § 86) njy maççy <u>ççy</u> viithy (TAM § 40)

INDEFINITA

<u>njo</u> , <u>nja</u>	(unus, una)	
<u>ndonjo</u>	pron. (aliquis)	ndonja ngky ty ddo miiry (AMK 3, Frag.
<u>ndonjy</u>	adj. (aliqui)	ndonjy ddity (TAM § 42a) P*77)
	<u>ndonjifujxy</u> (gen.-dat.)	ndonjy bbaathy (TAM § 3)
	<u>ndonjetry</u> (alter aliquis)	
	<u>etry</u> (jetry) (alter)	te etry froony (Ngja. p.44)
		njy etyr heer (TAM § 59)
		veete e gjenja njy etrh (TAM § 16)
		me jetryny miala (TAM § 57)
	<u>etrix</u> (gen.-dat.)	njy etrix i dha (Mt. 25, 15)
		njéri o jetri (TAM § 11/12)
		o njera o jetra (TAM § 126)
		ngkanjó veete ppy udhyn e saja (T.§14)
<u>njéri</u> ... <u>jetri</u>	(unus.alter)	ngka menaty (TAM pag.38)
<u>ngkanjo</u>	pron. (unusquisque)	ngka mbroomy (TAM § 116)
<u>ngka</u>	adj.	
	<u>Ngkanji</u> (u) xv (gen.-dat.)	(Dha.p.2)
		(Dha.p.1)
<u>Mozhinjo</u>	(nemo, nullus)	nani nyngky bbony mozhinjo (TAM § 76)
<u>mizhinjo</u>		nyngky kamy mizhinjó (TAM § 39) mos ty
	i i	gjegjyny mizhinjó (TAM § 66) (Bland.)
		(Dha. p.4 VP)
<u>mizhinjeri</u>		
<u>ngky</u> ... <u>gjo</u>	(nihil)	Ngky kemi gja (AMK 3, Frag.p.67)
<u>gjithy</u>	(omne8, cunctus))e pistimy gjithy (TAM § 14)
	(omnia)	gjith kriety (TAM § 28) e
<u>gjithsei</u>		bboxy gjithsei (TAM § 22)
<u>ççyddo</u>	(aliqui)	ççyddo kaany te ljori njy dhek (AMK 5)
		ççyddó zzoze (TAM § 68) (Frag.p.46)
<u>gjagjo</u>	(aliquid)	gjagjó ppy ty ha (TAM § 83)
	(aliquod)	njyzza tiily (ddiily) (TAM § 63)
<u>njyzza</u>	(aliquod)	ddizza turrees (TAM § 60)
<u>ddizza</u>		

V E R B U M

Praesentia activa indicativi

^A athematica I. cum suffixo indoeuropaeo -mi in I.pers.sing.

		habeo	sum	<i>eimi</i>	dico phimi
<u>sing.</u>		kaamy	jaamy		thoomy
1.	ure	kee	jee		thua
2.	ti	kaa	osty		thooty
3.	ai,ajo	kemi	demi		thoomi
<u>plur.</u>					
1.	na	kini	j ini		thoori
2.	ju	kaany	jaany		thoony (thoriny)
3.	ata				

II. cum radicibus in vocalem exeuntibus, signo personae carentia in singulare:

ure, ti, ai	ddi	-	-	scio
	pii	-	-	bibo
	rrii	-	-	maneo
+	ha	-	-	edo
	lla	-	-	relinquo
+	ve	-	-	pono
	zhe	-	-	capio
+	bbie	-	-	cado, fero, duco
	stie	-	-	iacio
+	thie	-	-	fendo (etiam: thienja)
+	ddua	ddo	ddo	volo, amo

+ = apophonica in aoristo *

* biradicalia

animadvertite: ure ddua volo ti
ddo vis ai ddo vult

Adnotatio ad "bbie" = duco,(fero) cado

Etiam in AMK 11 (teste Blandino) bbie tantum "ducere" significat: prò "ferre" kjeghi(nja) (ergo AMK 7 : kjelinja) utitur. Aoristus AMK 11 (Ferraro) kjerta (<kjelta).

U kjeghi(nja) bbarrin = pondus fero (prò: bbarrt)

U ty bbie te hora - te in urbem duco.

Aoristus verbi "bbie" (sicut in Marc.) ex alia radice formatur: u pruura = duxi.

Imperfectum bbiéria = ducebam non aequivocandum est cum u bbiria = perdebam (aor. bboora, Marc, zhboora) et bbija = cadebam (aor. Marc.= u rree) Perspicue nunc habe:

a) duco:	praes.	u bbie	duco
	impf.	u bbieri(j)a	ducebam
	aor.	u pruura	duxi

b) fero	praes.	u kjelinja
	impf.	u bbi(e)ri(j)a (quare excluditur kjelja ?)
	aor.	u kjel(t)a

e) cado	praes.	u bbie
	impf.	u bbija (<bbi(er)ja)
	aor.	u rree

Relata Blandinii refero. In parenthesisibus dubium meum.

III. cum vocali thematica nunc elisa et cura aoristo (saepe) apophonico (aut allotrio) et (saepe) cum praesenti metaphonico:

a) in aspiratam (h) nunc desinentia:

*	ure shoh	ti shih	ai shih	video
	njoh	njeh	njeh	cognosco
	ndih	-	-	adiuvo
	nreh	-	-	volvo
++	ngkreh	-	-	sustollo (etiam: ngkrenja)
	skreh	-	-	(it.: sparare)
++	kreh	-	-	pecto
	kruh	-	"	rado, scabo

in liquidam nunc desinet ia

<

:

+	ure ddall	ti ddill	ai ddill	exeo
◆	(-)	(-)	piel(y)	pario (tantum III.s. testatur praes. et aor.)

e) nunc cum exitu sigmatico (ex consonante dentali) in sing., I. et III. plur.praes.indie., cum praesenti et aoristo aliquando metaphonicis (in ddeesy allotrio):

		ti ngketty	ai ngketty	tango
		ngkas	ng'	
	ure ngkas	filletty	fillett	loquor
	(etiam			
	fillaas	pretty	pretty	seco (aor.: preeva) exspecto (aor.: prita)+
+			vendo	thirreety
+	pre(e)sy	thirrees	clamo	morior
	shees			

animadvertite: vocalis thematica longa II. et III. personae singularis praesentis (e.g. ngkeety = tangis, tangit) hodie brevis fit et, vece longitudinis eius, sequens consonans longatur: ngketty. AMK 11: ai ngkeety (E.Ferraro).

d) radices apophonicae in aoristo et (aliquando) metaphonicae in II. et III. sing. et II. plur. praesentis in rh desinentes:

thirrees

ddeesy

+	ure marh	ti merh	ai merh	capio
+	ndzierh		-	aufero
+	zhbierh		-	perdo

e) radices non metaphonicae in (n)t (<nd) desinentes:

	ure munt(y)	-	-	possum
--	-------------	---	---	--------

Aliae radices consonanticae

	ure hap	ti hap	ai hap	aperio
*	japp(y)	jepp(y)	jepp(y)	do
+			dhemp(y)	dolet (impers.)
+	bbredhy (- th]		-	ludo
+	mbilledhy "	-	-	colligo
+	viedhy (-th)		rrieth	furor fluit (impers.)
	kjeth			tondeo
+	he(lj) _x y	-	-	iacio
+	ddiegky	-	-	ardeo
•	mbrazhy	-	-	exhaurio
	vrazhy	-	-	occido
	skjerh			discerpo

Adnota tio:

- AMK 7 helx(y) iacio (it. lanciare) significat.
 AMK 11 texki (<t-eyk) iacio (italice: tirare) <tellkinja
 (10, 9)
 AMK 11 texkam iacior (Bland. Febr. 72, etiam Ferr.Ian.73)
 alia exempla:
 u ty (h)exki (praesens)
 my texki = iecit adversus me (AMK 10, Rogano)
 AMK 11 u shkjerh, u shkjora, u kam shkjerh.

- + apophonica in aoristo
- ++ apophonica in praesenti passivi
- * biradicalia

thematica (debilia)

generaliter praesentia secundum desinentiam II. et III. sing.
praesentia -ny appellanda. Ista in tres sectiones dividi possunt:

I. praesentia cum radice nasali originali quae palato-nasalis fit in I. sing.:

ure bbonja	ti bboony	ai bboony	facio
fillonja	filloony	filloony	dormio

II. praesentia cum antiquiori infixione palato-nasalis in I.sing. (analogice in I. et III. plurali protracta):

ure killanja	ti killaany	ai killaany	fleo
llanja	llaany	llaany	lavo
shanja	shaany	shaany	derideo
billenja	billeeny	billeeny	emo
gjenja	gjeeny	gjeeny	reperio
frinja	friiny	friiny	fio, sono
shinja	shiiny	shiiny	verro
hinja	hiiny	hi e (prò hiiny ingredior ?)	

vera hie te kriety (TAM § 132)

III. praesentia cum infixione analogica (recentiori) palato-nasalis syllabae in I.sing. et I.,III. pluralis, una cum formis sine infixione coexistentia:

ure fall-i-nja (fall)	saluto
stiss-i-nja (stiss)	statuo
thirr-i-nja (thirrees)	clamo
ik-i-nja (ik)	curro, fugio
tier-i-nja (tier)(tierh ?)	neo
kjeth-i-nja	tondeo

Verba cum radice ut supra producta, sed posterius contracta:

ure munja	(<mundinja -<mund)	possum
kjenja	(<kjelinja)	fero
ndanja	(<ndandinja	occurro, icio, offendo
	(e.g.: ndaany ngy voree sotty, folia flava p.7)	

Verba denominalia temporibus recentioribus additamento desinentiae -nĵy creata tertiae sectioni pertinent, e.g.:

ure gkillimbonja < gkillomb- (spina) testatur III.sing.
VP 68,37: gkillimboony)

dhinonja < dhuun (turpitude) testatur III.plur.impf.indie.
dhinoxyav (Mt.27,39) Bland.Febr.1972;

In TAM verba recentissime auxilio thematis -is(s) formata, e.g. rrokulisy (iter I, p.9) cuius formatio veterior est, non reperio: hoc themate in pagis transneaethanis (AMK 9-11) ad nova verba creanda utitur.

Dubium est num formae -is etiam desinentia -inja (ergo: rrokulisinja) praeditae in AMK 7 occurrant.

I. persona pluralis

1) sine augmento thematico (infixione) -n jy-

na kemi, jemi, veemi, billeemi, thoomi, shohemi, krehemi

ddiimy, piimy, rriimy, haamy, lloomy, voomy (vaamy) zhoomy
ddomi (dduamy) biemy, zhiemy, mbaamy

fillasimy, ddesimy, ddallymy, marryray, ndzierymy stieremy
bredhimy, mbilledhymy, (mbillidhimy) japimy, ngkullumy

Animadvertete: vocalis thematica desinentiam -my in verbis
(pro)paroxytonis praecedens "colorem" mutare
potest (i,u,y: japimy, ngkullumy, marraymy)

2) cum augmento thematico (infixione) -n jy-

na bbonjymy, kindonjymy, ddirtonjymy, ngkarkonjymy, llanjymy,
shurbenjymy, vinjymy, zhienjymy, ruanjymy, stipinjymy,
ndanjymy, kjélinjymy *) (kjélimy) thirrinjymy (etiam :
thirresymy) ngkullynjymy (etiam: ngkullumy)

Epilogus

I. persona pluralis praesentis indicativi (non medio-passivi)
autem duas desinentias habet: unam, recentiore, ab infixione
(augmento thematico) -n jy- praecessa (e.g. kjélinjymy) et al-
teram, antiquiore, sine infixione (e.g. kjélimy, bredhimy).

Formae cum infixione a processo analogico multiplice ortae sunt:
primum ab extensione analogica infixio -n jy- (qui in verbis
fortibus tantum thematibus nasalibus pertinet) ad complurima
verba debilia, et (ante omnia) ad verba novae formationis,
deinde ad I. plur. et partim ad III. plur. istorum verborum ex-
tensa et postremo ad verba fortia; e.g.: thirrinjymy prò
thirresymy. Dialectus AMK 7 sub huius innovationis et dissolu-
tionis undis media stat. AMK 5, e.g., melius, AMK 9,10,11
(praesertim AMK 11) peius vetus paradigma servant.

*) Infixio analogica syllabae -n jy- in I. plur. praesentis in-
dicativi a semanticis necessitatibus (con)causata esse vide-
tur: id est ad distinctionem statuendam inter I. pers. plur.
praesentis et aoristi in aliquibus verbi typis ubi aequivo-
cari facillimum est, e.g.:

na kjelimy (bbiemy)	ferimus	(TAM § 77)
na kjelumy	tulimus	
(na kjeghymi AMK 11)		

II. persona pluralis

1) -r- cum praesentibus "nasalibus" tantum

ju ddiiri (ju e ddiiri TAM § 144)
 thoori (si thoori ju TAM § 10) ju thoori
 ddoori se ddoori ... Dha. p.26) ggillin
 mbaari mbaari ty vietet ? Mt. 27,21)
 veeri = itis
 viiri = venitis

Etiam II.pi.imperativi horum verborum rhotacistica patet:

rriiri ! rriri kitu e mosy fillaari ! (Mt. 26,38; TAM § 9)
 fillaari ! (Dha. p.49 VP)

AMK trans Neaethum -n- servat.

2) -n-

ju mbaani i mbaani te ddiia ndaany (TAM § 52)
 killani
 ndeeni ju ndeeni ddoritty (TAM § 53)
 shurbeni bboni ngkarkoni ddrigkoni
 ddirroni ndirroni ruani llieni hipini

ex verbis ab origine fortibus sed per analogiam sicut debili*
 flexis: u noomy 7= maledico) u nomina

u mbiil (= claudo)

u mbilinja

ju nomini ju
 mbilini

(zhibilini ! Ngjal. p.63)

verba proparoxytona metaphonica, ex verbis "fortibus", cum
 suffixione thematica nasali et vocali i vel schwa:

ju ddillini (Vadali)
 fillitini (fillas)
 ngkitini ('ngkas)
 mirrini (marh)
 ndzirrini (ndzierh)
 njihini (njoh)

Epilogus

Desinentia II. pluralis praesentis indicativi (metaphonici et
 ametaphonici) -ni est.

Forma rhotacistica -ri (<ni) sicut in AMK 7 et in AMK 6 et in
 AMK 3 apparet, senioris aetatis esse videtur, nisi absentia
 eius in maxime conservatore pago AMK 2 nos ludit.

III, persona pluralis

1) sine augmento thematico (infixione) -njy-

kaany, jaany, thoony
 ddiiny, piiny, rriiny, haany, llaany, dduany,
 prixeeny
 me-taphonica: vaany/voony, (ve) zhoony (zhe)
 shoheny, ddalliny/ddilliny, fillasyny,
 raarryny/mirryny, ndzierriny, japyny, mbillédhyny,
 héljxyeny, vrazhyny

2) cum augmento thematico (infixione) -njy-

/ **té**

bbonjyny, llanjyny, frinjyny, ruanjyny, thienjyny,
 hipinjyny,
 kindònjyny, ddrigkònjyny, rimònjyny, mbillònjyny, privilònjyny

IMFERATIVUS MODUS

II. persona singularis

a) verba athematica:

kee ! habe !
 ji ! esto !
 thua ! die !

Si radix haec in indicativo apophonia patitur, patitur hac etiam in imperativo:

merh ! (v marh) cape !
 mbillith (v mbilledh) collige !
 shih ! (v shoh) vide !

b) in verbis thematicis cum themate tonico, etiam II.persona sing.imperativi ictum super themate tollit:

minò ! (II.s.praes.ind.= minoony) cunctare !
 kjindro ! (kjindroony) mane !

e) verba cum II.pers.s.imperativi in -χ desinente:

friχy ! (ezz friχy kumborin !) (friiny)
 ççaχy ! (ezz ççaχy !) (ççaany)
 filliχ ! (filloony)

bboχ ! (bboony) bboiχ ! (Dna. p.15)

bboχy si kee krieto ! (TAM § 10)

(Animadvertite AMK 11 (Bla.Kobenhavn): ezz e fri, ezz e fioj,
 ezz e bboχ)

Adnota: eja (ea) ! (veni !) (Dha.p.17: eja)

(Bla.AMK 11: ia ktu !)

ezz ! (vade) ezz mbranda .. (TAM § 66)

ikk ! (vade, curre) Ngja. p.18

vree ! (mirare, percipe) (Bla.AMK 11: vrej)

Exempla cum pronomine suffixo:

lloja (<lloi-e) TAM § 125 (Bla.AMK 11: llueje)

putheje (puthei-e)

thoje (thoi-e) e thoje ti (TAM § 125)

prò: thuaje (Bla.AMK 11: thuaje)

thuamy (thua-my) TAM § 42a

lormae pronominis in omnibus imperativis cum forma verbali condescunt.

II. persona pluralis

nasalis: bboniχ !

mirriniχ ! (Mt. 26,48) <mirrini-i
 vritiniχ ! (Dha. p.55» SP dixit)
 eni ! (<ezzni)
 thùaniχ (Mt.26,18) <thuani-i ■ dicite illi
 ikini ! (Ngja.p.18j_
 ruani ! (Ngja.p.46)
 mbilini ddéryny ! (Ngja.p.62)
 nténiχy ! (ntéhiχy !) Ngja.p.18

rhotacistica ex nasali:

filloori ! (dormite !) fillooni ! (Bla.AMK 11)
 rriiri ! (manete !) TAM § 9 (etiam Mt.26,38)
 hiiri ! (hiiri te parrasi ! Mt.25,23)

compara in praesenti coniunctivi formas: ty haari, ty
 piiri, quae identicae sunt.

IMPERATIVUS NEGATIVUS

mosy bbox ! noli facere !
 mosy fillaari ! nolite dormire ! (Mt. 26,38)
 mosy fillitini ! nolite loqui 1 (Dha. p.44 VP)

Animadvertite: mosy (<mo-sy) "sy" relictum antiqui adverbii negationis est quod nunc tantum in imperativo negativo et coniunctivo et in coniunctio (mosy, ndy mosy, v. pag. 98) cum significatione negativa adplicatur.

IMPERFECTUM

(imperfectum indicativi etiam ut imperf.coniunctivi utitur)

I. formae jotacisticae (-j- > -x-)

- I.sing. ure ruaja ruaja dhiita (TAM § 23)
 shurbeja kuury shurbeja (TAM § 23)
 bboja (TAM § 7) bboja kakj shurbisy (TAM § 23)
 ddoja
 ndzerija
 viχv kistoju ty viχy (TAM § 47) coniunct.
 bboχa
 fillexa
- II.sing. ti ddoje ti ddoje turrest
 haje ty haje (Mt. 25,37)
 thaje se e thaje ti
 filliχy ti filliχy te kalliva (TAM § 142)
- III.sing. ai vexy vexy jasty (TAM § 30)
 viχy ** viχy ka fakja iimy (TAM § 55) con.
 thoχy pulla thoχy se ... (TAM § 125)
 dduaxy se dduaxy njy zza tiily (TAM § 63)
 huaxy ty my huaxy dizza turrees (TAM § 60) con.
 Hi_vy (heljχy) na hiχy (TAM § 37)
 haxy ishy ka tre ddit çcy nyngky haχy (TAM § 64)
 prittix-v (TAM § 63)
- Animadvertete: imperfectum saepe apophoniam radicem habet non solum in mediopassivis (vide p.80) sed etiam in activis trans, et intrans.
 Formae III.sing.impf. ut prittiχy? mirriχy sequens paradigma imperfecti supponunt:
 ure prittyja mirryja (Ferraro AMK 11, 22-12-72)
 ti prittyje mirryje ai prittiχy
 mirriχy
 id est apophonia vocalis radicalis (pret-, marh-) in omnibus personis. Ut alium exemplum (ex palaeochorio):
 ure ddillija (<dall-, exiebam) a Bland. Febr. 1972
 testatum confirmare videtur.

I. plur.	na	ikixyroy véxymy ntexymy rrixymy shurbéxymy voxymy bierixymy pixymy haxymy lliexymy llahexyray raarryxymy kjepi,ymy bboxymy	ikixymy ... teku véxymy ? ntéxymy "te katundi rrixymy ••• miir (TAM (TAM § 3) 27) (TAM § 4) (TAM § 6, 13, 14) (TAM § 27)) bboxymy tumazzyty (TAM § 96)) (TAM § 37)) 34; 37)
Il. plur.	ju	bbajit(ty) vait(ty) rroit(ty) marritty ikijitty hajitty dduajitty shurbeitty	ççy bbajit ? (TAM § 3) mbi te ghadhiuuri ççy vait (TAM § 5) si rroit (TAM § 6) kuru e marritt, miaxyt, si e bbajitty ? (TAM § 30) ju ngky ikijit ? (TAM § 37) ngky ju hajitty gjeljiny ? (TAM § 38) ju nani ngky dduajitty ... muni martojitty (TAM § 40) shurbeitty shuumy ? (TAM § 44)	
	formae AMK 3 (Arcuri) (AMK 7 = -xit ?)			
Ill. plur.:	ata	haşiny ndiexiny vişiny muşin (mundyşin) gjeşiny 48 sohejiny (zh-) pierrijiny tyheşiny	(ddékjaty) haşinv kastiny (TAM § 24) ddié nyingky ndiéşiny ty miira (T.pag. vişiny ndrikulat (TAM § 96) 35) atireve ççy nyingky muşin vaany ... ty gjéşiny (TAM (Mt.26,9 § 48) tyheşiny tim Zhott (Mt.27,26) (scripsit: texyyni)	

II. formae sigmaticae (-sha, -çça <-sha)

I. sing. ure jesh*) (eram) kesha kuury jesh i vogkuly (TAM § 34)
 jesh i huax (Mt. 25,35) nyngky
 (habebam) kesha teku ty vaary
 (iter 7-6-63 ?)
 thasha (dicebam)
 kardzesh (saliebam) u kardzesh ka nj'aany (TAM § 60)

*) AMK 3 jesa AMK 5 Desha AMK 9,10,11 isha

I. plur. na jeshymy jeshymy ty vogkylja (TAM § 4)
 keshymy keshymy aryzyx-y (TAM § 26)
 ljosisnymy (TAM § 96) (TAM § 3) (TAM §
 ljosiççymy 120) (TAM § 33)
 dhezhiççymy
 japiççymy

II. plur. ju jeshit kur jeshitty my i vogkyllyx (TAM § 3
 kishitty nyngky keshitty parmendiny ? " "

III. plur. ata kishyny e lléshyny vetemy (relinquebanx-)
 lléshyav (TAM § 29) e
 gjéshyny gjéshyny njetr vuuzzy (TAM § 29)

De seriori specifica funtione huius temporalis suffixi -"shy"
 in pago transneaethano AMK 11 vide hic pag. 86

III formae rhotacisticae

I. sing.	ure ddeera (volebam)	ngky u ddeera § (TAM § 40) ddeera nly vashyzhy (Andali p.19) si ddoola ddiri (prò: ddeera) ty vietex (Vo.-Shu.) u e ddiiry ngky kesh tekú te vaary (iter
	ddiiry (sciebam)	
	voory (ponebam)	
	thoory (dicebam)	u i thoory (TAM § 18, 19, 21) pat
	veery (ibam)	ty veery ndaany (TAM § 62)
		Jan.1963,p.6)
III.sing.	ajo bboori (facebat)	ajo bboori shurbise ka mbroonda (TAm § 17)

(IV formae apocopatae ?)

III.sing.	ai viiny	ai vexy e viiny (TAM § 50)
	viithy	nly maççy ççy viithy (TAM § 40)
	jippy	(TAM § 3) (< jipPiXy ?)
	mirh	mirhy vuzziny (TAM § 17) (<mirriXy ?)
		(V formae nasales ?)
III.sing.	ai dirtony	ajo dirtoni strhatiny, shiiny stupiiny,
	shiiny	mirh vuzziny e vexy ka ujttý (TAM § 17)

AORISTUS

Speculum formarum aori sti

	I.sing.	II.sing.	III.sing.
I	-a	-e	-i
II	-ta	-te	-ti
III	-sta	-ste	-sti
IV	-va (vocali thematica -a-)	-e-	
	" "	-o-	

Exitus -e II. personae singularis communis omnibus aoristorum typis est.

Exempla:

I-a

SINGULARIS

	I.persona	II.persona	III.persona
a) cum radice sine vocali metaphonica neque exitu origine nasali:	mbiela ddrisa thirra qieqia munda sulla kjela	mbiele ddrise thirre qieqie munde sulle kjele	mbiely ddriisv thirrv qieqkix mundi sullxu kjely
b) cum radice metaphonica (e, ie, a > o) aut allotria	ddikja (ddeesy) ddridha (ddreth) mbillodha (mbille dh) Ho _v a (heljx) * ddoaka (ddieak) hronaka (ha) erdha (vinja)	ddikje ddridhe mbillothe hoxe ddoake hronake erdhe	ddikjxv ddrith mbilloth hoxy ddoax hronaku erdhy
e) cum radice apophonica in III.s. diphthongica	ndzoora (ndzierh) ddoola (ddall) moora (marh) proora (priremy) zhboora (zhbier)	ndzoore ddoole moore proore zhboore	ndzuary ddualy muarv pruarv/pruu zhbuary

Huic radici, in III.singulari, vocalis -i ut desinentia affigitur. Sed desinentia haec rariter in TAM reperitur: illa vero secundum leges harmoniae cum vocale radicali saepe in y aut u mutatur.

	SINGULARIS		
	I.persona	II.persona	III.persona
d) cum radice apophonica et exitu origine nasali:	zhuura vuura arrura	zhuure vuure arrure	zhuu vuu arruu
e) radices in -t desinentes:	killita (kylet.) sirrita*(thirrit-) shita (shet-) mata (mat-) vieta (viet-) pata (pat-,kaamy)	killite sirrite shite mate viete paté	killiti sirriti shiti ma ti vieti pati

* animadvertite in "sirrita" progressionem th > s, quae hodie in tota diaspora AMK communis est.

II. -ta

gjeta (gje-)	gjete	gjeti
thieta* (thie-)	thiete	thieti
nista (nis-)	niste	nisti

* etiam thiesta

III. -sta

(themate -st- etiam in pagis AMK 6,3,2 utitur)	ngkresta ^ngkmta) thiesta ruasta (*ruaita) hista lupista skellista vasta (vaita) musta (munda)	ngkreste thieste ruaste histe lupiste skelliste	ngkresti thiesti ruasti histi lupisti skellisti vaate *
--	---	--	---

* irreg.

I. PLURALIS

<u>-ymy</u>	na mbielymy kjelymy (tulimus) erdhymy muarrymy histymy patymy
-------------	--

In TAM forma haec ut kjelumo vero notatur; ista ex kjelvmy orta est: -u- -o progressiones differentes sunt duarum differentium graduum vocalis "schwa". De qua re in mea Introductione ad TAM agitur.

II. PLURALIS

-it(ty)	ju mbielit(ty)
	kjelit
	erdhit
	muarrit
	histit
	patit

Animadvertite: -t- ut signum personae II. pluralis reperitur etiam in aoristis -va.

III. PLURALIS

-ury (<uny)	ata mbielury
	kjelury
	erdhury
	muarry(ny)
	history
	patury
	sullury

Speculum desinentiae:	-a	pata (ure kaamy)
	-e	pate
	-i	pati
	-ymy	patymy
	-it	patit
	-ury (< uny)	patury (< patuny)

Animadvertete

Mos hodiernae decadentis dialectus desinentiam III. personae pluralis aoristi (-ur) ad III. pers. plur. imperfecti indicativi aliquando extendit, e.g.:

kishyry (= habebant) prò: kishuny

(etiam AMK 3: kishyrrh = habebant; paturrh = habuerunt)

Discipulus meus palaeochoriotes Antonius Blandinus hanc desinentiam cisneaethanam etiam dum (sed rariter) in palaeochorio arb. Puhari occurrere testat, sed in aoristo tantum.

Rhotacismus (-r <. -n) in tertia pluralis aoristi ut merum phaenomenum phoneticum sine morphologica functione pertractandum, nec non ut exemplum rhotacisticae inclinationis quae in AMK 7 et generaliter in AMK etiam alias personas coniugationis verborum modo afficit. Eadem inclinatio incepit novissimis temporibus etiam tertiam pluralis imperfecti indicativi afficere quae eandem desinentiam -yny, >-yry saepe nunc habet.

Sed aequivocum morphologicum inter ambas tamen fieri non potest, quia tertia pluralis imperfecti (vide etiam AMK II Bland.) claro signo temporis -x- inter radicem et desinentiam infixio ab aoristo distinguitur; etiam cum tertia pluralis impf. radicem et desinentiam communes cum aoristo habet, ab aoristo tamen distinguitur, e.g.

ngkulluxury = infigebant

ngkullury = infixerunt

In aoristis fortibus apophonia percussis, apophonia ad melius distinguenda "tempora" iuvat:

ddiegjyχury = ardebant

ddogjury = arserunt

IV -va vocali thematica

-a-	-e-	-o-
-ava	-èva - -ova	
-ave	ève - -ove	
-au	-eu - -uà	
-aamy	eemy - -uamy	
-aaty	eety - -uaty	
-aany	eeny - -uany	

(saepe rhotac. >uary)

exempla:

ure ngkava	nteva	skova
vrava	shurbeva	martova
	ngkreva	spitova
	preva	ddriqkova
	qkinieva	shirova
	killeva (iaamy)	harrova
	kardzeva	/-uo-
	arreveva*)	pagkuova

Vocali thematica -e- in singulari tantum:

	(jappy)	pee (shoh)
dheva dhee	peva	
dheve dhee	peve	
dhaa**)	paa	
dhaamy	paamy	
dhaaty	paaty	
dhaany	paany	

Vocali thematica -o-: huic classi pertinent multa verba denominali origine recentiorisque aetatis quae cum analogica suffixione nasalis -nj- a thema praesentis orta sunt, e.g.:

ure djakarova (<djakaronja) III.pl.djakuuary (<djakuuary)
 hithova
 (<hith = urtica) hithova si njy pulaary
 gkillymbova (<gkillymbonja<gkillomb)

*) aut nova formatio secundum participium "arrury" (<rarryny)
 vide I,d.

***) etiam: dhee.

Aoristus periphrasticus necessitatis

In TAM testatur forma alicuius aoristi periphrastici necessitatis auxilio aoristi verbi "passur" (habitum) expressa:

ure pata t'e trigkoja (it. "dovetti mandarlo")

patty veery ndaany (TAM § 62)

akystu patty vexy (TAM § 50)

patty dhezhiççymy (TAM § 120)

Animadvertite usus neolatinus

perfecti compositi prò aoristo

e.g. :

u kaamy kjindruary prò: u kjindrova

u kamy passur te ty vinja mbronda prò: u patty vija (TAM § 123)

etiam in AMK 7 diffusus est, sed minus quam in pagis transneae-thanis AMK 9,11. In istis generationes iuniores etiam auxiliari esse (u jaamy) prò habere (u kaamy) ad eam compositionem utuntur et aiunt e.g.:

u jaamy kjindruary prò: u kaamy kjindruary

Caveat ergo studiosus: "perfectum compositum" (si quidam hoc uti vult) tantum verbo "kaamy" componendum, numquam verbo "jaamy". Jaamy tantum in "passivo specifico" utitur quod in sese grammatico stricto sensu pseudopassivum est:

"u jaamy i ddashury" non "amor" significat (it. "sono amato") sed "ille amatus sum" (it. "sono l'amato").

Tantum AMK 6 et AMK 3 usum aoristi sine interferentia perfecti compositi usque ad dies nostros pure servant.

MODUS CONIUNCTIVUS

praesens

I.sing. ty keemy (habeam)
ty jeemy (sim)

sicut I.sing.praes.indicativus:

ty ndzonja veete te ty ndzonja straany (TAM § 67)
ty puthinja u tixy veery ty t puthinja (TAM § 133)
ty shinja (TAM § 59) ty kardzenja ty rrii

Animadvertete ty = ut, quo utitur in omnibus hypotaxibus,
etiam ubi latina lingua infinitivo obiecto utitur.
Animadvertete etiam correspondentem coniunctionem negati-vam
"mos ty" functionem finalem negativam latinae prae-
positionis "ne" et functionem conditionalem latinae "nisi"
habere, e.g.:

mos ty thaahyty = ne siccetur (VP 1968)
mos ty viçç = nisi venias

II.sing. -çç (<sh)

ty keçç
ty jeçç ti ty jeçç me kriety (TAM § 7a)
ty bboçç ti ddo ty bboçç (TAM § 16)
ty fillasiçç ti nyingky ddi ty fillasicc (TAM § 141)
ty marryçç ti ddo ty marryçç. (TAM § 66)
ty viédhiçç shih ty munty viedhiçç ! (TAM § 38)
ty viçç ndy ddo ty viçç (Andali p.28)
ty mbisoçç ti ddo ty mbisoçç, (TAM § 66)
ty lloçç ti ty lloçç (TAM § 116)
ty rriçç ti katty rriçç kvety (TAM § 15)
ty lloçç
ty rriçç

III.sing. ty ketty
ty jeety

cum exitu -r (<n)

ty veery katty veery te njetr aany (Dha.p.23/24)
ty rriiry niku mont ty rriiry (Dha. p.22) ty
bbiiry (cadat) se na bbiiry zhiarri te kriety
(Dha. p.26,VP)

cum exitu -njy:

ty vinjy (veniat) thirrinjy gkruany ty vinjy (TAM § 112)
ty gjenjy (reperiat)
ty thonjy (dicat) katty my thonjy (Dha. p.2)

Animadvertete: AMK 3 ait: ketty my thoory

I.plur.

ty kemi katty zhienjymy ppy ty haamy (TAM § 82)

ty jemi bbonjymy ata ççy katty bbonjymy (TAM pag.36
katty shohymy (TAM § 124) ppy ty
kjeshymy (TAM § 40)

ty zhienjymy

ty haamy

ty bbonjymy

ty shohymy

ty kjeshymy
(formae istae indicativo homophonae sunt)

II.plur. ty kini ty jini ty fillitini

ngky manty fillitini
cum desinentia rhotacistica (r<n):
ty pristori (<pistroni) katty pristori (Regillo) ty
haari (edatis) ty piiri (bibatis)
(formae istae indicativo et imperativo homophonae sunt)

III.plur.

ty keeny
ty jeeny
ty bbieryny ty bbieryny veety (AMK 2, Frag.p.81)
ty rrjiny ddorytty rriiny si katty rriiny (TAM § 128)
ty zhieny kemi vaany bbaathy ty zhieny (Andali p.10)
forma veterior jotacistica in AMK 7 etiamdum occurrit:
ty shojiny ty my shojiny = ut viderent me
ty ndixinjiny te na ndixinjin (TAM § 94)

imperfectum coniunctivi = ut imperfectum indicativi

exempla: vasta ty kuarix(a)

(30.6.62)

compara: vata ty kuaryja (AMK 11)

ddera ty ju bbix(y) zhiarri (Dha. p.32)

compara: ty bbift (AMK 11, Bland.)

Hic optativus modus in AMK 11

etiamdum valde usura coniunctivum
substituit.

kjieli ty na bbekox(y) (Dha. p.32)

vexy ty ddillixy (Mt. 26,71)

compara: ishy ka tre dditt ççy nyngky haçy =

Ill.sing. impf. indicat. est. (TAM § 64)

OPTATIVUS

In TAM exempla optativi desunt*), sed sine dubio aliqua relictata in vernaculo pertractato (e.g.: killoft = utinam sit) etiamdum exstant. In pagis transneaethanis (AMK 9,10,11) optativus efficientior et integrior in numero et personis videtur esse.

E.g. ex pago AMK 10, teste Xaverio Spadafora, mense Januarii 1971 formae audiuntur quae sequuntur:

ty kjofçç i bbekuar II.sing.
 ty kjoft i bbekuar III.sing.
 ty kjofshit ty bbekuar II.plur.

*) unum exemplum in TAM repertum:

kee ty shofçç ti (TAM § 8)

Animadvertite: in AMK 9 -fsh- (I.sing.) ut relictum etiamnunc reperitur, e.g.:

kjofsha i bbugkat = utinam dives esse possim ..(poterem)

FUTURUM PERIPHRASTICUM

etiam forma

praesentis periphrastici necessitatis

exempla:

ure katty bbonja gjony (TAM § 123) u
katty pressy kjimety (TAM § 1)

ti katty rriçç kvety (TAM § 15) (opperiendum: ketty (<kee ty)
ti nyngky katty marçç (TAM § 11/12)

ai katty ngjalety
o njera katty rriir mbronda o jetra (TAM § 126)

na katty veemi te straati (TAM § 47) (opperiendum: ketty <kemi
ty) katty ndirronjymy .. (TAM § 46)

ju katty viini, ti e ai (TAM § 42a)
ketty bbonjyni thirrime ... (TAM § 55)

ata (ddorytty) katty rriiny si katty rriiny (TAM § 128)

CONDITIONALIS

exempla:

ndy ti keshe ty mbisoçç (se tu dovessi insegnare) F. e V. p.23

u katty kesha ddall(ury) njeri (opperiendum: u kesha ty kesha =
dovevo nascere = avrei dovuto nascere uomo
TAM § 126)

ketty keshymy ruary (avremmo dovuto guardare) F. e V. p.12 ndy
ajo ketty kishy ty zhgjillith (se avesse dovuto scegliere)

F. e V. p. 15

Jaamy +I- activum = durativum

jeemi kjy bbonjymy likkangkaty (TAM § 90) stiamo facendo
 jaany ççy bbonjyny gjaany (TAM § 88) stanno preparando
 isha ty bboja (Bland.) stavo facendo (faciebam)
 jesha ççy bboxa njy triesy (TAM § 72) stavo facendo
 jaany ççy llanjyny petekaty (TAM § 88) stanno lavando
 isha ty llaja bbirin tim (Bland.)

II. passivum = inchoativum

isha ty bbohsha (Bland.) stavo diventando (in eo eram ut fierem)
 isha ty llahsha stavo per essere lavato
 ishin ty dduhshin shuumy turrees = opus erat magna pecunia
 isha ty dduksha stavo per essere scoperto
 (in eo eram ut patefierem)

MEDIO-PASSIVUM

Animadvertite: desinentia -mi verborum medio-passivorum nihil commune cum verbis -mi (p.54) habet.

Praesens indicativi

I. cum radice in consonantem exeunte; I.pers.sing. | -emy

a) cum vocale radicale anapophonica, immutata

e.g.:	ure	prohemy	ppy ty	prohety (TAM § 25)
		kruhemy	jaamy ççy	kruhemy te shalla (TAM § 64)
		vietemy	ddeχ ti e	vietemy u (TAM § 29)
		sihenjemy	sihenjem e	niku ddua (TAM § 73)
		kistonemy	kistonemy	kuur u ish i vikyrh

(Folia flava p.4)

b) cum vocale radicale apophonica -e- > -i-

e.g.:	ure	vishemy	(vesh-)	induor
		ddridhemy	(ddreth)	tremo (dhemp)
		dhimbemy	mihi	dolet
		krihemy	(kreh)	pector
		shihemy	(shoh-sheh)	videor
		ngkrihemy	(ngkreh, ngkrenja)	sustollor

In verbis cum exitu radicali -h(-) apophonia semantice valde relevans est, e.g.:

shohemi = videmus	shihemi = videmur
krehemi = pectimus	krihemi = pectimur

In "ure ndihemy" (<ndiehemy) = auxiliior, auxilium mihi praesto (ure ndi(e)h, posterius ndiehnja = auxilium do) de apophonia non agitur; ure ndiehemy = sentior (olim homophonon una cum ndiehemy = auxilium mihi praesto) ex radici nasali (Vndien) ortus est (compara ure ndienja = sentio) et quapropter classi radicum nasalium pertinet (v. III).

II. cum radice in vocalem exeunte: I. pers. sing. -hemy

e.g.: ure dduhemy = cupior (ddua = volo, cupio)
ai zhohety = luctatur (<zhe)

Classi huic omnia "transitiva pertinent, cuius radix in
-o- tonicum exit:

ure martohemy = nubo (compara: martonja = marito)
ure mbisohemy = disco (comp. :mbisonja = doceo)

III. radices nasales (e.g.: bbon-) in flexione medio-passivi
etiam nunc nasalem servant, sed usus hic paullatim ab
-h- analogico substituitur, e.g.:

ai bbonety (etiam bbohety)
ntenety (etiam ntehety)
ndienety (etiam ndiehety)

"Regula" secundum quam signum -h- praesentis medio-passivi
tantum radicibus in vocalem exeuntibus afficiendum est
quapropter laeditur.

Exemplum integrae flexionis praesentis medio-passivi verbi
cum radice vocalica (ure ve = pono)

ure vohemy (vohumy) ponor
ti voheχy (AMK 3: vaheχi)
ai vohety
na vohemi
ju voheni
ata voheny (vohenjiny (AMK 10: vohenjy)*)

Adnota differentiam: vohenjiny = ponuntur
vohyχiny = ponebantur

*) Blandinus Febr. 1972 ait in alio exemplo:

dhiovassynjin = legunt
dhiovassen = leguntur

cum radice consonantica: (ure ngjal)

ure ngjalemy revivisco
 ti ngjalex̄y
 ai ngjaletv
 na ngjalemi
 ju ngjaleni
 ata ngjaleny (ngjalenjiny)

Animadvertite: -e- posteriori tempore in AMK 11> -a- (id est pleniter vocalis) facta est; compara Bland.: u kruham te komba. AMK 11 (Bland.Febr. 1972) sic coniugati

ure sullam (u sullam cuntr tiχi)
 ti sullex̄
 ai sullet
 na sullami,
 ju sullani
 ata sullen

Notula ad II. p.sing. (testes):

ndy ondreχy (calabr.= si ti sonni) TAM § 128
 bbon ty njeheχy follyt tant (loquela tua manifestum te fecit: Mt. 26,73)

Praesens coniunctivi

II. p.sing. ab activo in desinentiis non differt, e.g.:

ti ty bboçç facias ti
 ty bboheçç. fias

ungk ddua se ty bboheçç "jatrúa": nolo te medicum fieri.

Tantum ergo signum medio-passivi (-n- aut -h-) inter
 thema et desinentias infixum verbi naturam distinguit.

Imperativus

constat ex imperativo activi una cum pronomine reflexivo enclitico -ju (<χu) (aut -u) fuso:

- a) cum -ju: shiroju ! (Radha: shirou)
 ddridhexu ! (< ddridhe- ju) (TAM § 128)
 nteju ! (<ntehe-ju) nteju si jeshi !
- b) cum -u: ndziitu ! (ndziit-u) ndziitu ty ljoçç (TAM § 116)
 lava ! (< lav-u)

Animadvertite ergo: reflexivum encliticum -ju tantum radicibus in nasalem desinentibus suffigitur; radices vero in consonantem desinentes -u accipiunt, e.g. lavu !

Imperativus medio-passivus negativus non suffigit sed praefigit signum reflexivi -u-:

mosy u laf = noli demens fieri = noli curas habere, noli curare,
 (mosy: vide p.64)

mosy u trÿmb (traamb TAM § 17)

Imperfectum (indicativi et coniunctivi)

I. ut imperfectum activi -x- (v. pp.65-66)

ure vishiḡa = induebar (veshixa = induebam)

viéteḡa = manebam (verbum "deponens") si ddola
ddira ty vietex(a) (Vo.-Shu.)

ai ndódheḡy = versabatur (erat) - Betanyḡy (Mt. 26,6)

II. syllaba formans -hy- inter radicem et desinentiam intrusa est:

(ut in praes.med.pass.)

ure vo-hy-xa = ponebar (vohemy = ponor)

na llahyḡy = lavabamur (TAM § 27) (llahemy = labor)

ata thahyḡiav = siccabantur

ata zhohyḡiny = luctabantur (TAM § 29) (zhe = capio)

ure ngkrihyḡa = surgebam, intr. = sustollebar

flexio integra huius verbi sic patet:

ure ngkrihyḡa

ti ngkrihyḡe (praes.ind.: ngkriheḡy)

ai ngkrihyḡy

na ngkrihyḡim(y)

ju ngkrihyḡit

ata ngkrihyḡiny

Imperfectum medio-passivi secundum thema praesentis medio-passivi
fit:

ure ngkrihemy (sustollor) ure ngkrihyḡa (sustollebar)

ure vishemy (induor) ure vishiḡa (induebar)

(compara desinentias praesentis medio-pass. pp.80-82)

ure ngkrihemy

ti ngkriheḡy

ai ngkrihety

na ngkrihemi

ju_r ngkriheni

ata ngkriheny

Adnotandum: ure ngkré(he)ja = sustollebam

ure ngkrihyḡa = sustollebar (surgebam)

Animadvertite qua-propter in istis verbis thema medio-passivi a
themate activi etiam apophoniae causa differre:

ure veshinja (induo) ure vishemy (induor)

ure veshiḡa (induebam) ure vishiḡa (induebar)

et noli themata confundere quae dividenda sunt.

In pagis transnaethanis formae haec imperfecti testantur:

e.g. :

<u>activi</u> -j-	<u>passivi</u> -sh-
ure ngkreja triesen*)	ngkrihsha (sustollebar)
shihia	shihsha
bboja	bbohsha
ddoja	dduhsha
	dduksha

*) tabulam sustollebam

Signum modi medio-passivi etiam in imperfecto tempore (ut in praesenti indicativo) -h- manet: isha ty bbohsha.

-sh- signum temporis est quod tantum ad themata consonantica (ergo etiam ad verba in "h" desinentia, ergo etiam medio-passiva) adfigitur.

Hoc -sh- in superstitibus formis non solum transitivis sed etiam intransitivis veterioris aetatis (ut "ure kesha" = habebam, "ure jesha" = eram) reperitur (vide pag.67) ergo usus specificus in-transitivus ad medio-passivum signandum modernus putandus vide-tur = huius usus causa in petita distinctione imperfecti activi et imperfecti medio-passivi in radicibus (in medio-passivo) ana-pophonicis. In imperfecto medio-passivo apophonico etenim signum -sh- superfluum est ad distinguendum medio-passivum ab activo, quia medio-passiva qualitas iam per apophoniam eandem distingui-tur, e.g.: u ngreja = sustollebam
u ngkrihia = sustollebar

Animadvertite in AMK trans Naethum usum hunc suffixum temporalem -sh- nihil commune habere cum formis AMK 3 ut e.g.: ngky u baçça <basha<bafsha, quae ex suffixo modi optativi -fsh- (in intacta forma) oriuntur (Variboba: kjçça truar<killofsha truar) et quibus nunc in prothesi periodi hypotheticae potentialis AMK 3 utitur.

Aoristus medio-passivi

componitur anteponendo pronomen reflexivum ju (in pagis trans Naeaethum = u) formis aoristi activi, e.g.:

ure ju vuura	=	posui me
ajò ju ggaa		rupta est
ju vraa	=	se necavit (kumbora ju vraa, Dha.39 VP)
(ai) ju martua	=	se maritavit (TAM § 50)
ju ddrith	=	tremuit (dheu ju ddrith, Mt.27,51; Dha.)
ju zhisti	=	se obnubilavit (honyzha ju zhisti)
ju thiestur=		se fefenderunt (gkuraret ju thiestur, Dha.)

Animadvertite: hoc "ju" homophonum est cum pronomine personale
II. plur ju (vos) et ju (juve) proclitico (vobis).

PARTICIPIUM

Participia cum desinentia rhotacistica atona -ury

a) verba debilia: cum desinentia I.p.sing. in -inja, ut:

b)

gjéshinja	gjesh-	<u>I.sing.praes.</u>	<u>thema</u>
mbiélinja	mbiel-	<u>aoristi</u>	<u>participium</u>
ikinja	ik-	gjéshury (TAM § 85)	mbiélury (Andali p.7)
kolisinja	kolis-	ikury (Andali p.38)	
shòshinja	shosh-	kolisury (TAM § 74)	
dhérdhinja	dherdh-	shóshury	
pyrvéshinja	pyrvesh-	dhérdhury (VP 1968)	pyrvéshury (TAM § 89a)

b) verba fortia:

ddall	ddill-	ddillury
ddeesy	ddikj-	ddekury (TAM pag.37)
ddi	ddit-	dditury
ddua	ddesh-	ddashury (TAM § 17)
fillaas	foll-	follury (TAM § 10)
hinja	hist-	histury
mund (munja)	mund-	mundury
pii	pist-	pistury (Andali p.14)
pres (exspecto)	prit-	pritury
veete	vaate (III.s.)	vatury (TAM § 6)

Desinentia participialis in -ury, quae maxumam partem participiorum facit, in aliquibus verbis fortibus non ad thema aoristi sed ad thema praesentis affigitur, e.g.:

marh	moora	moora	marrury (TAM §
bbreth	bbredhury	bbrodha	mbilledhury
mbilleth	mbillodha		

Participia

apocopata (vetera)

marru	<	marrury	
ddally	<	ddallury	(v.etiam ddillury) (TAM § 126)

II. participia cum desinentia a) ^{-uary}

verba cum themate <u>-uan</u>		
I.sing.praes.	thema aoristi:	participium
huanja	huast-	huary (TAM pag.36)
killuanja	killuast-	killuary
kruanja	kruast-	kruary
lluanja	lluast-	lluary
ruanja	ruast-	ruary (TAM pag.38)
skruanja	skruast-	skruary
shuanja	shuast-	shuary

b) maxime pertinent classi verbali quae I.sing.praesentis -on.ja et aor. -ova habent. Participium -uary a forma -uà Ill.p.sing. eiusdem aoristi oritur, e.g.:

<u>I.sing.praes,</u>	<u>III.s.aor.</u>	<u>participium *</u>
arnonja	arnua	arnuary (TAM § 69)
harronja	harrua	harruary (TAM pag.37)
martonja	martua	martuary (TAM § 39)
mbillonja	mbillua	mbilluary (TAM § 18)
pakyzhonja	pakyzhua	pakyzhuary (TAM § 94)
stronja	strua	struary (TAM § 82)

*) Participia -stuary: kistuary, ddistuary, pillistuary, pristuary. -st- formarum istarum nihil commune cum de-sinentia aoristi -st- (v.verba in -anja, -ienja, -uanja) habet, quia pars radicis aut thematis praesentis est; compara: ure kistonja (<kuitonja) memini ddistonja (<ddirstonja) aborior (iter I, dies I, sent.19) pillistonja = denominale <pillest = pulex (TAM § 71) pristonja (<pistronja) operio.

e) Apophoniae causa desinentia participialis -uary etiam in aliquibus aliis verbis patet:

ndzierh	ndzoora/ndzuary	ndzuary
zhbierh	zhboora/zhbuary	zhbuary

Formae recentiores a themate praesentis formatae quae anteriores formas a themate aoristi ortas substituunt:

zhbierru (prò: zhbuary)
ndzirru (prò: ndzuary)

III. participia cum desinentia -iery, -iary (aor.: -eva/-eu)

a) verba in -énja (I.s.praes.): paroxytona cura vocale radicale tonica "fracta", id est e »ie,ia:

I.sing.praes.	III.s.aor.	participium
gkinjénja	gkinjéu	gkiniery
kapyrzhenja	kapyrzheu	kapyrzhiery
karzhenja	karzheu	karzhiery
ndenja	ndeü	ndiery (4-5/1/1961)
ngkrenja	ngkreu	ngkriery (TAM § 89a)
nteh	nteu	ntiery
rrymbenja	rrymbeu	rrymbiery
shurbenja	shurbeu	shurbiery (TAM § 18)

b) verba in -ienja (aoristus -st-) :

llienja	lliest-	lliery
(pyr)zhienja	(pyr)zhiest-	(pyr)zhiery (And.p.11)
thienja	thiest-	thiery (TAM § 45,69)
(sed: pienja, piestury)		

IV. participia cum des.tonica: -aary, -oory, -eery, -iiry, -uury

ngkas	ngkau	ngkaary (TAM § 43)
vrazhy	vraa/vrau	vraary (And.p.23,41)
fillonja	fillesti	fillaary*) (TAM § 47)
bbonja	bboory	bboory (bbyry) TAM § 9
thoomy	thaa	thoory thoony*)
ve	vuu	voory
zhe	zhuu	zhoory
pressy (caedo)	preu	preery
ddi	ddit-	ddiiry (<dditury)
llipinja	llupist-	llupiiry
arrenja/arronja	arruu	arruury
priery (bbie/duco)	pruu	pruury (TAM § 45,46,60)
stie	stuu	stuury (Andali p.23)

*) rhotacismus recentior

participia verborum quae themate -st- in aoristo
 (etiam in pagis AMK 2, 3, 6): utuntur

I.sing.praes.	III.sing. aor.	participium
ççanja	çasti	ççaary (TAM pag.37)
killanja	killasti	killaary
llanja	llasti	llaary (TAM pag.36)
ndanja	ndasti	ndaary

Mos hodierni decadentis dialectus aliquando suprascriptis
 formis aoristi (e.g.: killastury, ndastury) in participiis
 utitur.

V. cum desinentia tonica: -aany, -oony

arronja	arruu	arroony
fillonja	hrongky	filloony (TAM § 47)
ha		ngkroony (TAM § 18, § 50)
lla	thaa	llaany (AMK 3, Fr.p.69)
thoomy	vu	thoony (TAM § 9)
ve	zhuu	voony/vaany (TAM § 56)
		zhoony (TAM § 40)

VI. desinentiae participiales -t et -ym, e.g.:

(i,e,ty) thaaty (<thanja) ajo bbahety e thaaty (Andali p.14)
 hikjxy ty theeta (AMK 2,p.106) plur.
 rraaty (bbie) ka rraaty shi (TAM § 119)
 llothyty (dhollyty) = defatigatus (TAM § 46)
 mbilumy kish i mbilumy (Mt. 26,16)
 zhbiluray ddorytty ty zhbilume (TAM § 53)
 ngkrohyty ujy ty ngkrohyty (Andali p.33)
 stohyty
 zhgjuaty rriti ty zhgjuaty (Mt. 26,41)

quae supersunt partera minimam participiorum faciunt et
 ineptae sunt ad nova participia creanda.

VII. Verba biradicalia

Sic appellari possunt ea verba quorum radix in praesente et aoristo differt. Participia horum verborum biradicalium secundum thema aoristi adsunt:

I.sing.praes.	Ill.s.aor.	<u>participium</u>
kaamy	pati	passury (TAM § 6) killoony
jaamy	killeu	(Andali p.18) rraary/rraaty
bbie (cado)	rraa	dhoony (TAM § 43) paary (TAM §
jappy	dhaa	104) ardhury (TAM § 46)
shoh	paa	
vinja	erth/erdhy	

Formae participiales in hoc capitulo (et in toto libro) citatae a nomine adiectivo non differunt et in functione praedicativa et adtributiva ut nomen adiectivum cum articulo proclitico in usu sunt, e. g.:

kijo vee osty e skaterruary (TAM § 113)
laghanaty ty mbirtura (Andali p.32)

Tantum ut elementum alterum recentiori perfecti periphrastici (e.g.: u kaamy gjetur = "repertum habeo" prò: u gjeta = repperi) formae participiales sine articulo proclitico hodie in usu sunt, e.g.:

u kaamy mbilury (vide etiam pag.74)

Compara tamen testes veterioris generationis:

kaamy i ççirkuary (prò kirkuary = quaesitum) 30.7.63 EB
kish i mbilumy (clausum,vinctum) Mt. 27,16
killé (<killeu) i viedhury (furatum est) TAM § 48

Praeteritum compositum

cum ausiliare "kaamy" (vide etiam p.74) e.g.:

u kamy paary (TAM § 142) ngky
kamy vatury (TAM § 6) ngky ka
ardhury (TAM § 141) kee
killaany ti (Andali p.18) ata
kany thoony (TAM § 9) na
keshymy bboory (TAM § 9)

INFINITUM *)

deest. Pro hoc coniunctivus in usu est, e.g.:

Ti nyngky ddi ty fillaasiçç = loqui non scis. (TAM § 141)

it. "GERUNDIO" *)

tue + participium, e.g.:

tue bbaary (AMK 3, Frag. p.65) italice: "facendo"

kindonjyny ... tue karzhiary (AMK 3, Frag. p.71)

tue ngkraany (AMK 5, Frag. p.137)

tue shehur, ja strien llart te kriet (AMK 5, Frag.p.49)

tue puthury, my shetty (AMK 5, Dha.)

(Transneaeth. = kute: kute e bboony, hahet (AMK 11, Frag.p.116)

jaamy + verbum finitum:

u jaamy ççy (AMK 5 = ty) thoomy "sto dicendo" (v.p. 79)

* a M.Gangale

ADVERBIA

1) temporis

a) vietty, viity (anno)

motty (in proximo anno)
sumbietty (sira-) (hoc anno)
sotty (hodie) sonte
 (hodie vespere) sonte naty
 (hac noete) natine* (nocte)
proomy (vespere praeterito)
mbrornane * (vesperi)

ddityny* (die)
menatine * (mane)
menaty (mane)
somenaty (hodie mane)
messdity (meridie)
ddié (heri)
kozhyddié (nudius tertius)?

nessury (cras)
kozhyddeyy (perendie)

acc.temporis; v.etiam: gjith vityny (Andali p.25)
 (dies post per.?)

viity ... e mbiela (TAM § 25)
 motty na nyingky vemi miiry (TAM§113)
 sumbietty kamy ddellaty (TAM pag.37)
 sotty osty i vro me mooti (TAM § 116)
 sonte veete te kopysty (TAM § 74)
 synnat (sonte naty) kjy skua (TAM§105)
 te straati natine (TAM § 128)
 njera praamy (TAM § 71)
 mbrornine e bbierixymo mbroonda (T.§4)
 mbromany e menatiny (TAM § 94)
 tre heery ddityny (TAM § 76)
 e pixymy menatiny (TAM § 4)
 ddié menaty kamy vatury.. (TAM pag.37)
 somenaty erdha ka poosty (TAM § 69)
 menatiny, messdity e mbromine (T.§ 76)
 ddié pata miestrhyny mbraanda (T.§59)
 Kozhyddié mua my ka ddekury ngy ljopp
 (TAM pag.37)
 nessury katty llanja petekat (T.§ 46)

VP On. So.73,1 *)

b) nanì (nunc)

paary (pyrpaary, my paary)
 (antea, prius)

njy heery (olim) pra
 (tum, deinde)

njetry heery (iterum)

pameta (iterum)
ççyddo heery (interdum)

ahierra (tum, tunc)
 (etiam: ita)

ndziitu (cito, mane)

nteri (semper)

poka (tunc)

Mt.4,1; AMK,10; Mt.4,11

gjekjxy nanì ! (TAM § 9)

paary i keshymy.,. (TAM § 26)
 Shumuria ççy kishymy pyrpaara (T.§48)
 Njy heery thoxymy .. (TAM § 89a)
 e pra i zhex gjumi (AMK 9 Frag.p.45) e
 pra osty njetry shurbesy (Andalip.21)
 e kamy voony njetry heery te zhiarri
 (TAM pag.37)

(AMK 10, Mt.4,8)

ççyddo heery ja vuura .. (TAM § 21)

Ahierra kronjyt te katundi joony
 nyingky ishyny (Andali p.17)

ishy ndziitu (TAM § 13)

(AMK 10, Frag. p.78)

2) loci

<u>andé</u> (illuc, hinc)	andé bbahetyy ty llieryty (AMK 3, Fr.p.11 ezz andé (AMK 3, Dha.p.17) andé zhe uudhy (AMK 5, Frag.p.132)
<u>atié</u> (illic)	atié ljuanjyn (AMK 5» Frag.p.49)
<u>jasty</u> (foris)	shurbexymo jaasty (TAM § 3)
<u>kambi</u> (= ka mbi)	e setarixyyny kambi (TAM § 68) nja vóhixy kambi (TAM § 19)
<u>kikjé</u> (<u>kitjé</u>) (illic)	kikjé bbaari o' my e miiry (T.§ 81)
<u>kindé</u> (hinc - illinc)	ghadhiuuri ka mendzyty, njo kindé e njo kindé (TAM § 90)
<u>kitaxy, kitexy</u> (hic)	kitaxy nani nyngky ddiiny (TAM § 46) ka kita aav kitexy (AMK 3 Dha.p.17) njo kitexy e njo andex (AMK 9, Frag.p.56)
<u>kitu</u> (hic)	kitu o' ngy gkrua (TAM § 86 et passim)
<u>ktuure</u> (hic)	ktuura thony (TAM § 51)
<u>llark</u> (procul)	ndaany e jo llark (TAM § 60)
<u>llart</u> (sursum, supra)	ty rri ka ljarty (AMK 5, Frag. p.44)
<u>mbi</u> (supra)	bbie mbi (Andali p.9) ngkrejymy mbi (p.11)
<u>mbroonda</u> (intus, intro)	mbrornine e bbierixymo mbroonda (T.§4&5)
<u>ndaany</u> (infra, deorsum)	me siity ndaany (TAM § 16) ka ndaaav ka barku (TAM § 47)
<u>posty</u> (deorsum)	kany vatury poosty (TAM § 39)
<u>praany</u> (iuxta, prope)	teku ? Praany o ndaany ? (Ngjal. p.35)
<u>praapa</u> (post, a tergo)	ka praapa (TAM § 30) te krahu ka praapa (TAM § 113)
<u>pyrpaara</u> (in fronte)	ti skoxyyny pyrpaara (TAM § 30) te si sa pyrpaara (TAM § 113)
teku	Porea asty teku rriiny ddeljaty (Andali P-15)

3) qualitatis miiry

(bene)	ty kamy ddashury miiry (TAM § 17)
llykk (male)	veety miiry samaari (Andali p.6) ti thua llykk (VP Dha. 37-39)

4) quantitatis

<u>shuummy</u> (multum, valde)	gkraaty ççy fillasyny shuummy (TAM § 65) u ddriisy shuummy (TAM § 74)
kakj (tam, multum)	jo kakj (TAM § 21)
<u>pakk</u> (paulum)	njy miir bredhury dirrony pakk (TAM § 66)
ççika (paulum)	

5) comparationis

<u>mo</u> (my, ma) (magis)	mo ty modhe (AMK 10, Fragm.p.89) osty my kopilje (TAM § 79) ndleny my miiry (Andali p.9) prett ma si njy thiiky (TAM § 66)
si (sicut)	si njy thiiky (TAM § 66)
akystu, akkistu, dakstu <u>dakkistu</u> (ita, sic)	i kamu thoony akkistu (TAM § 9) e kàlynjymo dakkistu (TAM § 108)

6) interrogationis

<u>prisé ? pyrsé ? saa</u> (cur)	(Dna. p.2, p.4)
? (quot) si ?	Saa pulja keshymy ? (TAM § 4)
(quomodo) <u>teku ?</u>	si ishy ? (TAM § 19)
(quo, ubi)	teku vaaty ? (TAM § 18) teku jaamy ure ? (Ngjal.p.15)

7) adfirmationis ohy, ahy

(ita, sic est) (TAM § 25, 98, 77 et passim)

8) negationis

<u>joo</u> (jore) (non ita, minime)	(TAM § 142)
<u>nyngky, niku, ningky</u> (non)	ningky veto (TAM § 142)
	ningky ddi manku ty fillaasy (TAM § 141)
<u>ma</u> (non iam)	na ngky fillasimy ma (TAM § 10)
	nyngky vieny ma (TAM § 2)
<u>mosy</u> (imperat. neg.)	mosy traamb ! (TAM § 17)

9) alia adverbia

<u>bbasky</u> (coniuncte)	ddi bbasky e ddi kundry (AMK 5, Fragm.p.63)
kundry (contra)	

PRAEPOSITIONES

cum nominativo:	
per) ad) in)	te fjalja iima (TAM § 10! vasta te imi motry (TAM { 56) te ki katundi (TAM § 48) te ddoritty (TAM § 86) te stupia (TAM § 96)
<u>mbronda te</u> (intra)	
ka (a, ex)	mbronda te shkoola (Ngja. p.38)
<u>pyrpaara</u> (ante)	ka fakja iimy (TAM 55) ka tre dditt (TAM 64)
ndy (in, ad)	pyrpaara klishy (TAM § 94) pyrpaara honyzha (TAM § 45)
pa(a) (sine)	ndy ujy (ad fontem) (TAM § 83) ndy maljxv (TAM § 81)
<u>njera</u> (usque ad)	pa stupii (TAM § 50)
<u>cum genit.-dativo:</u>	njera praamy (TAM § 71)
<u>ndaany</u> (sub)	
<u>praapa</u> (post)	ndaany stupies (iter 3o.6.63 CXIII)
<u>jasty</u> (extra)	praapa dderys (iter 3o.6.63) prapa kitirave (AMK 9, Frag.p.56)
<u>pyrpaara</u> (ante)	jaasty skolysy (Ngjal. p.38)
<u>praany</u> (iuxta)	pyrpaara Marysy, p.triesysy (Ngja.p.36)
<u>affyr</u> (ad, apud, prope)	praany triesesy (Ngja.p.35)
cum accusativo:	ççyddo vende affyr Yines (AMK 3, Frag.p.65)
<u>me</u> (cum)	
<u>mbi</u> (super) (per)	me bbostry (TAM § 87) me llopatyny (TAM p.38) me timeny gkrua (TAM p.38)
<u>ppy</u>	mbi stupin tiimy (TAM § 102) vaaty ppy udhyn e saja (TAM § 14)
<u>stereotypa:</u>	udhesy udhesy (= ppyr udhesy) ndaany dhee, mbi dhee (TAM § 49, § 3) ndy mest (ndumest) = locat. (TAM § 75)

CONIUNCTIONES

1) in parataxe

e (adhe,edhe) (et) ...e u bboxa shurbisa ka dheeu (TAM § 17)
 ne ... ne (nec.nec) ngky e ddiimi ne u ne ti (TAM § 51)
po (sed.autera) Mt.3,7 (AMK 10, Frag.p.96)
ma (prò "pò")
o (aut)
 o ... o (aut-aut) o sotty o nessury (TAM § 2)
 (vel..,vel)

2) in hypotaxe

kjy,ççy,ty*) (quod) Nani kjy niku jaamy ma ddeljaary (And.p.13)
 imi bbiir o'ççy vee samariny (TAM § 47) ato
 ty jaany te njy strhupi (AMK 5»]r.p.50)
se (quia) nyngky kamy paary,se}kishymy ikury (TAM 48)
pyrsé (prisé) (quod,quia) prisé osty ççy vien ddita (Mt.2,13)
ngky, ndy (si temporalis et conditionalis)
 ndy ai veety miiry, ... (Andali, p.6)
 shohy ngky vien njy ljiti (TAM § 1) ngky
 ju mi gjegjyni .. (TAM § 9)
mosy**) (ne) mosy gjindiaty ty ruanjyny ka njetry aany
 (TAM § 8)
ndy mosy (sin minus) (VP 68,33; Dna.63; Ngja. p.59)
kuury (cum,ubi,ut,quando) kuury bbie shuumy shii (TAM § 120)
 kuury keshy vieggyty, u martova (TAM § 6)
sikuury (quasi)
ka ççykuury (ex eo tempore) ka ççykuury ddualy (TAM § 50)
njera ggy (donec) njery ggy ddeesy (TAM § 143)
saty (ut)
dhengky (= dhe ngky) tametsi

ppy (ut) ppy ty haamy (TAM § 82)
 ppy mos ty biery (TAM pag.35)
si (ut,cum) bbori si i kishy thoon (Mt. 1,24)
 si e ka bboostiny te ddoritty ... (TAM§86)
pra ggy (postquam) pra ççy kemi bbaany ddiathyty (AMK5,Fr.30)
mo paary ggy (antequam) mo paary ty ishiny bashk (Mt. 1,18)
ndrument (dum)

*) Andali = kjy, Gharrafa = ty, v. adnot. p.52

***) vide adnot. p.64